

Dobrovolnictví ochrana před sociálním vyloučením

Kroměříž Město památek UNESCO
15. a 16. května 2006

**Konference je součástí projektu
„Dobrovolnictví ochrana před sociálním vyloučením“,
kterému byla udělena podpora Zlínského kraje
z programu na podporu nevládních a neziskových organizací.**

Uvítání: zástup Klubu UNESCO Národního dobrovolnického centra HESTIA, města Kroměříže a Zlínského kraje

Slovo úvodem 9
MUDr. Eva Nováková, předsedkyně Klubu UNESCO Kroměříž

Slovo úvodem 11
PhDr. Olga Sozanská, ředitelka Hestia - Národní dobrovolnické centrum

Dobrovolnictví a dárcovství jako projev občanské zralosti 13
JUDr. Petr Pithart, místopředseda Senátu ČR

Dobrovolnictví - změny v legislativě 16
Ing. Michaela Šojdrová, poslankyně Parlamentu ČR

Politika sociálního začleňování v EU a její dopad na ČR 17
Mgr. Zuzana Zajarošová, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

K psychologické dimenzi sociálního vyloučení 20
Doc. PhDr. Božena Šmajsová-Buchtová, CSc.,
Ekonomicko-správní fakulta Masarykova univerzita v Brně

Dobrovolnictví jako nástroj pomoci i ochrana proti sociálnímu
vyloučení pomáhajícího 27
PhDr. Jiří Tošner, Hestia – Národní dobrovolnické centrum

Dobrovolnictví nezaměstnaných jako forma aktivit politiky zaměstnanosti s důrazem na ohrožené skupiny - absolventi škol, ženy po mateřské dovolené, osoby v předdůchodovém věku.

Šest let účasti Úřadu práce v Kroměříži v dobrovolnickém program
pro nezaměstnané 32
Mgr. Marie Vašková, Úřad práce Kroměříž

Ne/dobrovolnická práce v mateřských centrech 36
Růt Kolínská, zakladatelka mateřských center

Snížení intergeneračních předělů a praemoderní a moderní solidarita 38
Jiřina Šiklová, Filozofická fakulta UK Praha

Pomoc druhému nebo pomoc sobě
- dobrovolnický program pro nezaměstnané 41
Jitka Krabicová, CpKP střední Morava

Dobrovolně v Denním centru pro handicapované 43
Mgr. Jaroslava Kněnická, VŠ veřejné správy a mezinárodních vztahů Praha

Psychologické aspekty nezaměstnaných ve vztahu k činnosti dobrovolníků. 46
ThDr. Václav Pavlosek, Úřad práce Žďár nad Sázavou

Dobrovolná osobní asistence ve školách, u starších a zdravotně postižených jako nástroj sociálního začlenění dobrovolných asistentů i jejich klientů.

Dobrovolnictví nezaměstnaných absolventů 47
Jiří Zeman, Občanské poradenské středisko Hradec Králové

Okamžik - sdružení pro podporu nejen nevidomým 50
Ing. Miroslav Michálek, výkonný ředitel občanského sdružení Okamžik

Senioři seniorům 54
Mgr. Šárka Maňasová, Ing. Jiří Krupička, Senior servis, Ostrava

Dobrovolnictví – prostředek k sociální integraci 58
Michaela Svobodová, DiS., koordinátorka dobrovolnického centra v Třebíči

Dobrovolnictví jako forma práce v oblasti politiky zaměstnanosti 61
Stanislava Rotterová, vedoucí Informačního centra pro mládež při Cyrilometodějském gymnáziu v Prostějově

Informační centrum pro mládež při Klubu studentů, rodičů a přátel Cyrilometodějského gymnázia v Prostějově 62
Marina Georgieva

Dobrovolníctvo ako významný prvok v pomoci deťom so sy CAN a obetiam domáceho násilia 63
Mgr. Mariana Kováčová, Centrum Slniečko, n.o. Nitra

Program konference 67
Anketa účastníků konference 70

Účastníci konference představují svoji činnost na panelech v předsálí.

U prezence.

Petr Pithart a Jiřina Šiklová

Pohled do konferenčního sálu s výstavou „Umění pomáhat“.

Pořadatelé konference

Klub UNESCO Kroměříž
HESTIA Národní dobrovolnické centrum

Záštitu nad konferencí převzali

PhDr. Vladimír Špidla, člen Evropské komise
PhDr. Zdeněk Szpak – radní Zlínského kraje
pro sociální věci, národnostní otázky a menšiny

Na realizaci konference spolupracují

Dobrovolnické centrum Spektrum Kroměříž
Město Kroměříž

Téma konference

V roce 2005 Evropský parlament přijal zprávu o sociálním začleňování, ve které konstatuje, že v nových členských státech je třeba zlepšit postavení menšin, starších osob, ohrožených dětí, nemocných a zdravotně postižených, stejně jako osob o ně dlouhodobě pečujících, ale také žen, osob vstupujících na trh práce, uprchlíků, bezdomovců a dalších ohrožených skupin.

Členské státy byly Evropským parlamentem vyzvány, aby zapojily zejména nevládní organizace, církevní i laická sdružení a odborové a zaměstnané organizace do aktivního boje proti sociálnímu vyloučení, aniž by nahrazovaly úsilí vyvíjené veřejnými orgány členských států.

Cíle šesté konference s tematikou dobrovolnictví

- představit dobrovolnictví jako formu aktivit politiky zaměstnanosti s důrazem na ohrožené skupiny, například absolventy škol, ženy po mateřské dovolené a nezaměstnané v předdůchodovém věku
- na konkrétních příkladech seznámit s možnostmi dobrovolné osobní asistence u starších, zdravotně postižených i ve školách jako nástroje sociálního začlenění dobrovolných asistentů i jejich klientů

Konference se zúčastnili zástupci územních samospráv, obcí, krajů i státních orgánů, úřadů práce a škol a zástupci neziskových organizací realizujících dobrovolnické programy.

Eva Nováková a Petr Pithart

Ivan Hoffman a Olga Sozanská u předsednického stolu v první den konference.

Slovo úvodem

Historie Kroměřížských konferencí s tématem dobrovolnictví a dárcovství začala v roce 2001. Tento rok byl OSN vyhlášen „Mezinárodním rokem dobrovolnictví“. Klub UNESCO Kroměříž společně s Hestia NDC uspořádali mezinárodní konferenci na téma „Dobrovolnictví a dárcovství - obnova občanských ctností“. V závěru konference přijali účastníci a obě organizace společné memorandum, ve kterém se mimo jiné hlásí k podpoře a propagaci dobrovolnictví. Zároveň jsme se dohodli, že v dalších letech budeme společně pořádat konference s tematikou dobrovolnictví.

V roce 2002 následovala konference Dobrovolnictví v sociální a zdravotní péči. V roce 2003 aktuálně po povodních „Dobrovolníci v krizových situacích“. V roce 2004 jsme zařadili téma „Dobrovolníci – vzdělávání a výchova ve škole i mimo školu“. V minulém roce se konala konference s názvem „Partnerství v komunitě a firemní dobrovolnictví jako součást společenské odpovědnosti firem“ Cílem bylo podpořit informovanost o společenské odpovědnosti firem. Na praktických příkladech ze zahraničí i České republiky ukázat, že koncept společenské odpovědnosti je přínosný pro všechny zúčastněné partnery, pomáhá vytvářet optimální podmínky pro rozvoj obcí, regionů.

Letos jsme se sešli v Kroměříži již po šesté, abychom se společně věnovali tématu „Dobrovolnictví - ochrana před sociálním vyloučením“ v různých souvislostech a pohledech, se snahou reagovat na toto aktuální téma současné společnosti.

Jsm rádi, že konference splnila Vaše očekávání, obohatila Vás o zajímavé a nové poznatky, byla i příležitostí pro vzájemná setkání, navázání kontaktů a sdělení zkušeností, o čemž svědčí i výsledky ankety účastníků konference (str 72).

Naší snahou je, aby konference byly i vyjádřením úcty a vděčnosti za Vaši práci, o které by se dalo jistě říci mnoho krásných a vznešených slov. Dovolím si zopakovat část poselství prezidenta Václava Havla naší konferenci v r. 2001, které je nepatetické a přesto myslím velmi výstižné, cituji: „*Pomáháte nejen konkrétním bližním, ale pomáháte zároveň, byť možná nenápadně a bez velké publicity, zlepšovat mravní klima v naší zemi, pěstovat lidskou solidaritu, posilovat vzájemnou důvěru, to znamená podporovat cosi, čeho je nám velice zapotřebí.*“

Za pořadatele, také dobrovolníky, děkujeme všem organizátorům, lektorům, sponzorům i všem, kteří přijali naše pozvání a těšíme se na setkání s Vámi v r. 2007.

Informace o přípravě a tématu konference v roce 2007 najdete na www.unesco-krome-riž.cz nebo www.hest.cz.

MUDr. Eva Nováková
předsedkyně Klubu UNESCO Kroměříž

Účastníky konference přivítal ve městě Kroměříži starosta Ing. Petr Dvořáček.

Konferenci pozdravil PhDr. Zdeněk Szpak radní pro oblast sociální, národnostní otázky a menšiny, který přijal nad konferencí záštitu.

Slovo úvodem

V pořadí již šestá konference, kterou Hestia NDC připravilo ve spolupráci s klubem UNESCO Kroměříž, DC Spektrum a dalšími partnery, si zvolila za téma „*Dobrovolnictví - ochrana před sociálním vyloučením*“. Při výběru tématu jsme vycházeli nejen ze situace, která je v ČR, ale také z aktuální situace v EU, ve které je otázka sociálního vyloučení jedním z důležitých témat, ne-li tím nejdůležitějším.

Nedávné nepokoje ve Francii, jejichž analýza přesahuje rámec mého vstupu, ukázaly, že jedním z významných důvodů frustrace a nespokojenosti je pocit sociálního vyloučení u řady mladých Francouzů, především pak u těch, kteří pocházejí z několikáté generace přistěhovalckých rodin. V televizních záběrech jsme si mohli všimnout, že protestující nebyli na první pohled chudí či zubožení, ale naopak, protestující mládež byla dobře oblečená i živená, s veškerou moderní technikou jako internet či mobil k dispozici. Jejich důvody k nespokojenosti nebyly tudíž převážně ekonomické, ale jejich nespokojenost vycházela především z pocitu nerovnosti a sociálního vyloučení, z neschopnosti najít pro sebe adekvátní místo ve společnosti.

Také u nás, ať si to připouštíme více či méně, jsou skupiny obyvatel, které se z různých důvodů vnímají jako přehlížené, nedocenené a na okraji společnosti. Přitom někam patřit, být součástí komunity, patří k základním lidským potřebám, a proto ne náhodou bylo a je vyhnanství jedním z nejtěžších trestů. Pro každého normálního jedince je důležité jaké místo ve společnosti zaujímá, protože to mu zpětně potvrzuje vnímání a hodnocení sebe sama, dává nebo nedává mu důstojnost a respekt, což jsou důležité faktory pro to, co bychom mohli nazvat spokojený a smysluplný život.

V souvislosti s tématem naší konference se můžeme ptát, jakou roli ve spokojenosti člověka hraje jeho aktivní zapojení do života komunity, jakým je například dobrovolnictví. Naše zkušenosti z posledních let z programu pro nezaměstnané EQUAL potvrzují řadu výsledků výzkumů ze zahraničí, které dokládají, že dobrovolnictví je jednou z účinných cest, jak dát lidem pocit vlastní důležitosti a užitečnosti. Čím déle se dobrovolnictvím profesionálně zabýváme, tím více vidíme, že každý člověk, i když je třeba sociálně, psychicky či fyzicky znevýhodněný, může něco společnosti nabídnout a být tak jejím hodnotným členem.

Doufám, že naše konference přinese řadu inspirací i konkrétních příkladů, jak co nejefektivněji dobrovolnictví realizovat tak, aby sociálně vyloučených a tím pádem i frustrovaných jedinců bylo u nás co nejméně.

Přeji naší konferenci úspěch, děkuji našim kroměřížským partnerům, a za sebe i za celý tým Hestia NDC chci říci, že se na kroměřížské konferenci vždy velmi těšíme – ostatně účast na konferenci je u nás trošku za odměnu.

PhDr. Olga Sozanská
ředitelka Hestia Národní
dobrovolnické centrum

Dobrovolnictví a dárcovství jako projev občanské zralosti

JUDr. Petr Pithart, místopředseda Senátu ČR

Jsem rád, že tu po několika letech mohu být zase mezi vámi na dnes již tradičním kroměřížském setkání. To už dávno přesáhlo regionální rozměr a jeho vliv na rozvíjení dobrovolnictví, vzájemné spolupráce při pěstování občanských ctností, filantropie a vůbec podpory občanské společnosti je bezesporu celonárodní.

Rád bych tu vzpomněl na naši kolegyni a spolupracovnici **Jaroslavu Moserovou**, která vždy patřila k aktivním spolupracovníkům a zaujatým stoupenkám kroměřížského fóra. K několika slovům úvodem vaší konference mě inspirovaly postřehy současného francouzského filozofa Paula Ricoeura. Ten si s obavami všímá, jak slabně vliv těch institucí občanské společnosti, které odjakživa hrály klíčovou roli v integraci společnosti, v posilování její soudržnosti, a bez nichž by se naše kultura jako hodnotový systém nemohla rozvíjet. Totiž rodiny, školy a církve. Ricoeur k nim počítá i odbory. Říká, že vlastně pořád ještě nevíme, v jakých časech žijeme, neumíme je pojmenovat, víme však bezpečně o krizi všech těchto institucí. **Demografové mají spočítáno, že v roce 2030 budou u nás ze všech domácností v zemi jen jednu pětinu tvořit úplné rodiny, tj. otec, matka, dítě či děti.** A filosof dodává, že zatímco hlavním problémem 19. století bylo vykořisťování lidí, dnes lidé nejvíce trpí marginalizací, odsouváním na okraj společnosti. Někteří z nás prostě nestačí překotnému tempu růstu, nota bene honbě za úspěchem, ať již proto, že se jim nedostalo skutečně rovných příležitostí třeba ke vzdělání, anebo proto, že zkrátka nemají dost přirozených předpokladů k tomu, aby stačili stále rychlejšímu životnímu tempu. Pokryteckým politicko korektním newsspeakem jim pak říkáme špatně přizpůsobiví spoluobčané.

Možnost omezit a minimalizovat vykořisťování v nejhrubší podobě souviselo nejen s růstem vyprodukovaného bohatství, ale i s větší mírou přerozdělování. Na prosperitě se tak dnes může podílet více lidí. Při tom sehrál – zejména v Evropě - rozhodující roli koncept sociálního státu, který byl charakteristický pro velkou část dvacátého století. Po druhé světové válce byl dokonce jednou z nejsilnějších zbraní Západu proti hrozícímu nárůstu vlivu komunistické ideologie. Od osmdesátých let však naráží na své meze, dané v neposlední řadě stárnutím euroatlantické populace.

Bylo a stále ještě je co rozdělovat, avšak ukazuje se, že za každý růst bohatství, o které se pak může podílet více lidí, platíme nemalou cenu: za růst hospodářské efektivity se platí ztrátou společenské soudržnosti. Konkrétně zvětšováním rozdílů mezi bohatými a chudými, což platí mnohem více o Spojených státech než o Evropě, a v důsledku těchto

rozevírajících se nůžek také marginalizací, sociálním vyloučením. Chudí jsou sice bohatší než dříve, ale někteří z nich zůstávají mimo. Nezvladatelné samovolné procesy globalizace tyto důsledky růstu ekonomické efektivity dramaticky zvětšují, protože se dnes navíc střeťávají i jednotlivé kultury, které byly dosud od sebe nejen prostorově vzdáleny.

Je stále jasnější, že i ten nejsociálněji stát dokáže sám jen něco. A to přitom platí, že Evropa na rozdíl od Ameriky dává stále ještě přednost rovnosti, spravedlnosti před výkonností. Je nám i tak rok od roku jasnější, že má-li skutečně moderní sociální stát fungovat a vytvářet bohatství v prostředí tržní ekonomiky, potřebuje víc než přesná a spravedlivá pravidla a schopné a nezkorumpované úředníky a politiky. Někteří lidé řeknou, že proto potřebujeme, aby vyprodukovaného bohatství bylo ještě víc, že tedy musíme zvyšovat naši konkurenceschopnost na světových trzích, dále deregulovat a liberalizovat, a uvolnit tak prostor k podnikání. Problém je v tom, že nepočítají s cenou, kterou za vyšší růst zaplatíme: větší sumou bohatství pak bude třeba hojit více a hlubších ran fragmentarizované, nesoudržné společnosti.

Proto jsem přesvědčen, že minimálně stejně naléhavě potřebujeme povzbudit, oživit ony zmiňované slábnoucí instituce občanské společnosti.

Právě ztráta jejich vlivu vede k onomu problému marginalizace, k rostoucímu počtu lidí, kteří vyrůstají a žijí s pocitem, že jsou mimo, že společnost je sice nenechá zemřít hladem, avšak neumožňuje jim skutečně žít. No future, křičeli britští punkeři v osmdesátých letech a tradiční společnost se otráasala odporem: tohle že by měla být nová hudba a kultura? Stejně tak se o dvě desetiletí později většinová společnost otráasá strachem při pohledu na hořící auta v předměstích francouzských měst. Ti mladí lidé, kteří je zapalují, nespojují dnes žádná sdílená ideologie či náboženská víra, tedy ani islám, jak by někteří chtěli věřit, žádné artikulované požadavky, ani organizační struktura. Ti lidé křičí - nikoli slovy, ale nesmyslně destruktivními činy - na Pařížany, kteří o pár set metrů dál popíjejí v poličních kavárnách svoje presso s mlékem: nemáte nás rádi, my vás taky nebudeme mít rádi! A přízeňme si, zažíváme pocity velmi podobné pocitům nechápavých, vyděšených Francouzů, když míváme partu bezdomovců v parku před pražským Wilsonovým nádražím a cítíme levné víno a toluen.

Důvodem tohoto strachu je kromě jiného i vědomí či aspoň tušení, že tenhle problém žádný sebebohatší stát a jeho instituce nevyřeší, i kdyby bylo možné rozdělit ještě větší sumu bohatství. Jistěže stát musí i nadále hrát významnou roli. Neméně významné – a řekl bych, že dokonce významnější – jsou však pro řešení problému marginalizace ony Ricoeurem zmiňované instituce občanské společnosti. Bez nich bude stát pro stále rostoucí počet lidí odsouvaných na okraj fungovat jen jako jakési klecové nebo síťové lůžko, které jejich izolaci i pocit bezvýchodnosti jen prohloubí. Stát může poskytnout leccos, nikdy však neposkytne domov v tom smyslu, kdy znamená víc než jen střechu nad hlavou a teplou polévku.

Stát, i ten sebeeфекtivnější a sebesociálnější, což podle mnohých nejde dohromady, tu zkrátka není řešením. Řešení musíme hledat ve znovuoživení oněch institucí, které mají schopnost nabídnout lidem domov, v novém nadechnutí těchto institucí, v jejich okysličení. Jsou tradiční a tudíž staré, v leccém nejspíše i zkožnatělé. Potřebují nutně regeneraci. Bez dobrovolnictví, bez spolupráce stovek a tisíců lidí jí však nelze dosáhnout. Dobrovolnictví proto nejspíše není nějakým novým samostatným prvkem občanské společnosti. Jsou to spíše vaše ruce podané rodinám, školám, církvím, institucím, které si za tisíciletí společnost vytvořila. Ruce podané rodinám, školám, církvím. Leccos je zřejmě třeba dělat jinak, než to ony tradiční instituce dělají dnes, a vy to jistě víte lépe než já.

Co je důležité: ty tisíce dobrovolníků nejsou bezejmenní lidé, jako jsou často bezejmenní úředníci, jsou to lidé se skutečnými jmény, neopakovatelnými osudy, osobitými motivy. Angličtina má pro tohle výstižný výraz „grassroots“. Připomíná nejen, že těch lidí musí být hodně jako trávy a že důležití nejsou jen ti, kdo stojí v čele a nesou silné myšlenky. Připomíná také, že i každý stonek trávy má svůj vlastní kořínek. Myslím, že právě takoví lidé se scházejí na vašich setkáních a s takovými vy pak spolupracujete, a právě proto jsem rád, že jsem vám za všechno, co děláte, mohl přijet poděkovat. A říci Vám, že Vás a tisíců dalších bude v budoucnu velmi potřeba. Sebesociálnější, sebebohatší stát bude bez vás bezmocný. Vypadá to, že to stále ještě neví. Musíme ho o tom přesvědčit. Také proto jsme dnes tady v pohostinné Kroměříži, abychom ho o tom přesvědčili.

Dobrovolnictví - změny v legislativě

**Ing. Michaela Šojdrová,
poslankyně Parlamentu ČR**

Dobrovolnictví se stalo oceňovanou hodnotou v naší společnosti i díky těmto konferencím. V uplynulém roce probíhala diskuse o změnách zákona č. 198 z roku 2002 o dobrovolnické službě, které jsem se zúčastnila a kterou koordinovala Hestia.

Předmětem nových úprav jsou diskutované problémy:

- Absence obecné definice veřejné podpory dobrovolnictví
(Ze současného zákona vyplývá uznání jen akreditovaných dobrovolníků, problém vyloučení dobrovolníků pracujících v organizacích dětí a mládeže, tedy těch, kteří jsou zároveň vysílající a přijímající organizací)
- Dílčí problémy s pojištěním, odpočty ze základu daně, ...
- Dosud však nebylo dosaženo shody a tedy ani konkrétní legislativní podklad

Zákon platí 4 roky, to je poměrně krátká doba na zhodnocení nedostatků a nalezení správných nových formulací, které budou splňovat očekávání. Zákon o dobrovolnické službě nemůže vynechat dobrovolníky, kteří jsou zapojeni do práce občanských sdružení, jejich postavení by měl zákon zohlednit.

Budu-li zvolena opět do Poslanecké sněmovny ČR, považuji práci na novele zákona o dobrovolnické službě za svůj závazek a jsem připravena spolupracovat s Hestií i s vámi ostatními na změnách, které budou užitečné.

Od legislativy nyní přejdu k vlastnímu tématu konference a tím je využití dobrovolnické služby v ochraně před sociálním vyloučením

Politika sociálního začleňování v EU a její dopad na ČR

Mgr. Zuzana Zajarošová, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Na úvod pohled do historie evropské strategie sociálního začleňování

V březnu 2000 byla na zasedání Evropské rady v Lisabonu přijata desetiletá strategie, pro kterou se vžil název Lisabonská. Tato strategie je závazkem dosáhnout hospodářské, sociální a ekologické obnovy v zemích EU a je postavena na logice, že vyšší hospodářská výkonnost s ohledem na ekologii povede k vytvoření nových pracovních míst, které zajistí trvale udržitelný rozvoj a sociální začlenění.

V oblasti sociálního začleňování si členské státy uvědomily, že Lisabon není schopen naplnit svůj ambiciózní cíl s tak vysokým počtem lidí, kteří žijí v zemích EU pod hranicí chudoby a jsou vyloučeni ze společnosti. V průměru je v členských státech EU 25 zhruba 15 % lidí ohrožených chudobou.

Na zasedání Evropské rady v Lisabonu byly členské státy vyzvány ke spolupráci v oblasti sociálního začleňování. Následující zasedání Evropské rady v Nice v prosinci téhož roku rozšířilo využití *Otevřené metody koordinace* i pro oblast sociálního začleňování. Principem *Otevřené metody koordinace* je dohoda členských států na společných cílech a způsobech jejich realizace. Tato metoda je dále využívána v koordinaci politiky v oblasti sociální ochrany, zdravotní a dlouhodobé péče.

V oblasti sociálního začleňování se členské státy dohodly na *Společných cílech v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení*, na jejichž základě až dosud předkládaly své dvouleté strategie neboli Národní akční plány sociálního začleňování. Společně dohodnuté cíle jsou následující: usnadňovat účast na zaměstnání a přístupu ke všem zdrojům, právům, zboží a službám; předcházet rizikům vyloučení; pomáhat nejvíce zranitelným; mobilizovat všechny relevantní orgány.

Státy EU 15 do dnešního dne připravily dvě kola *Národních akčních plánů sociálního začleňování*. Nové členské státy předložily své první plány v červenci 2004. V roce 2005 došlo k revizi celého procesu a tedy i změně v oblasti evropské strategie sociálního začleňování.

Změna lisabonské strategie v poločase jejího trvání

Evropská komise na základě doporučení expertní skupiny vedené Wimem Kokem vypracovala pro jarní summit Evropské rady v březnu 2005 Střednědobé hodnocení lisabonské strategie, na jehož základě pak Evropská rada formulovala nové závěry ohledně budoucího směřování procesu koordinace hospodářské politiky, politiky zaměstnanosti a sociální politiky na úrovni EU - tedy revidovala lisabonskou strategii v poločase jejího trvání. Hodnocení nebylo pozitivní a ukázalo, že EU není schopná bez výraznějších reforem naplnit *Lisabonskou strategii* z mnoha důvodů - nízký ekonomický růst až stagnace eurozóny, nízká produktivita práce, nedostatečné využití potenciálu informačních a komunikačních technologií, nepříznivý demografický vývoj a neochota členských států provádět zásadní změny svých důchodových systémů.

Nová lisabonská strategie je primárně orientovaná na růst a zaměstnanost. Nástrojem její realizace se stávají tříleté reformní programy, tzv. Národní programy reforem, které v sobě slučují reformy v oblasti hospodářské politiky a politiky zaměstnanosti. V rámci této revize došlo mj. také k úpravám v oblasti strategie sociálního začleňování. Nově je nyní kladen důraz na propojenost a koordinaci všech tří komponent lisabonské strategie: hospodářský růst, sociální soudržnost a udržitelný rozvoj.

Sladěný proces koordinace politik sociálního začleňování, důchodů a zdravotní a dlouhodobé péče

Od roku 2003 se členské státy připravovaly na sladění politik v oblasti sociální ochrany a začleňování, v rámci kterých je uplatňována *Otevřená metoda koordinace*. Cílem bylo prohloubit *Lisabonskou strategii* a posílit synergické účinky jednotlivých činností v oblasti sociální ochrany.

Jarní revize lisabonské strategie zasáhla a ovlivnila také tento proces, a to tak, že koordinace těchto tří procesů v rámci *Otevřené metody koordinace* by měla přispívat k ekonomickému růstu a tvorbě více a lepších pracovních míst. Tzn., že členské státy budou připravovat strategie s cíli podporovat hospodářský růst a zaměstnanost. Vztah sociální ochrany a ekonomického růstu a zaměstnanosti musí být oboustranný a užší. Také ekonomický růst a zaměstnanost, které jsou předmětem Národních programů reforem, mají napomáhat sociálnímu začleňování a řešení fiskálních problémů, kterým čelí důchodové systémy, resp. systémy zdravotní a dlouhodobé péče, a vést k modernizaci systémů sociální ochrany.

Sladění koordinace politik sociální ochrany se vztahuje na oblast sociálního začleňování, důchodů a zdravotní a dlouhodobé péče. Každá z těchto oblastí má své specifické cíle, na jejichž základě bude docházet ke koordinaci, a také svoje nástroje realizace. K propojení všech oblastí byly nově zavedeny tzv. zastřešující cíle, které mají umožnit synergii mezi jednotlivými procesy.

Změny v předkládání Zpráv

Ke změnách došlo také v předkládání strategických zpráv. Do roku 2006 členské státy předkládaly v oblastech sociálního začleňování, důchodů a zdravotní a dlouhodobé péče strategické zprávy zvlášť.

V září 2006 budou členské státy předkládat zprávu jednu, a to *Národní zprávu o strategiích sociální ochrany a sociálního začleňování*. Strategie se bude skládat ze společné části a tří tematických plánů. V oblasti sociálního začleňování se budou členské státy dále soustředit na národní priority a připravovat strategie a vytyčovat cíle v *Národních akčních plánech sociálního začleňování*. V oblasti důchodů budou státy vytvářet strategie modernizace důchodových systémů a v oblasti zdravotní a dlouhodobé péče budou identifikovat problémy, ve kterých by se členské státy měly zaměřit na výměnu příkladů dobré praxe.

Harmonogram předkládání zpráv

První *Národní strategie sociální ochrany a sociálního začleňování* členské státy EU připraví na období 2006-2008. Předpokládaný tříletý cyklus byl odložen až od roku 2008 z toho důvodu, aby se předkládání zpráv sladilo se stěžejním strategickým dokumentem, Národním programem reform, který byl připraven na období 2005 – 2008. Druhé strategické zprávy budou předkládány na období 2008 – 2011 v září 2008. V období mezi podáváním zpráv mohou členské státy informovat Evropskou komisi o nových aktivitách, politikách a postupu v implementaci v rámci každoročního podávání zpráv o pokroku v naplňování Národního programu reform.

Přínos sladěného procesu koordinace politik sociálního začleňování, důchodů a zdravotní a dlouhodobé péče

Sladěný proces koordinace politik sociálního začleňování, důchodů a zdravotní a dlouhodobé péče slučuje existující procesy v jeden a přibližuje tento proces revidované *lisabonské strategii*. Tím umožní užší spolupráci v oblastech sociální ochrany, které byly dosud koordinovány samostatně, a také její užší propojení na strategii hospodářského růstu a zaměstnanosti.

Sladěný proces koordinace politik sociální ochrany v rámci *Otevřené metody koordinace* dále snižuje administrativní zátěž státní správy, neboť snižuje počet strategických zpráv a také implementačních zpráv, které budou členské státy Evropské komisi předkládat.

K psychologické dimenzi sociálního vyloučení

Doc. PhDr. Božena Šmajsová-Buchtová, CSc.,
Ekonomicko-správní fakulta
Masarykova univerzita v Brně

Pravidla a zásady dobrovolnické práce

V dobrovolnické práci ovlivňujeme lidské životy. Můžeme pomoci i zranit. Přístup k druhým vyžaduje respekt a zájem. Vyžaduje citlivost, ale ne plachost. Lidé musí cítit, že k nim přistupujeme ne s nadhledem, ale s obyčejnou lidskou účastí a úctou.

Dobrovolník by měl vědět, že člověk, který nijak nevyjadřuje a neprojevuje své emoce, může být ve větším psychickém napětí než ten, kdo mluví a projevuje se. Z prvních reakcí nelze usuzovat, jak hluboce je člověk zasažen. Proto nepopisujeme a neposuzujeme reakce druhých slovy „že to snáší dobře“. Naše představení musí být zřetelné, i když musíme předpokládat, že druhá strana s námi nebude chtít mluvit.

Vyhýbáme se rozhovorům o útrapách a neštěstích v přítomnosti dětí. Děti jsou obzvláště zranitelné. Je třeba vědět, že i malé děti jsou citlivé na emoční výpovědi dospělých a mohou se jimi dlouho trápit nebo si je zafixovat na celý život.

V dobrovolnické práci je třeba se držet faktů, ne pocitů. Nevytvářet nátlak na slabšího, neobviňovat. Nejdůležitější je účast. Nikoliv soucit, nikoliv odklon, ale prostá lidská soudržnost ve věcech, které se přihodily. Chápat druhého znamená dozvídat se i něco o sobě a rozumět sobě jako člověku nabízejícímu pomoc. To znamená otvírat se pro druhého. Oboustranné otevření se ve věcech bytostně lidských znamená jakoby rozmlouvat bez slov. V tomto duchu zdůrazňujeme pět zásad psychoterapie - umění naslouchat, uklidňovat, podněcovat a stimulovat, dodávat sílu, být spolu. Být odpovědným v takovém rozhovoru mezi dvěma lidmi předpokládá „*projít si tuto cestu s druhým*“.

Každý, kdo se ve svém životě rozhodne konat službu pro druhé jedná tak, jak on sám rozumí svému pobytu na světě. Když se zeptáme zkušenějších, kteří umějí ve svém chování a jednání zaujmout postoj chápajícího partnera, zjistíme, jak mnoho za své živelné vyškolení zaplatili nejistotou, tápáním a osobními útrapami. K vysoké ceně za kultivovaný přístup je někdy třeba připočítat i muka lidí v nouzi, kteří byli „školicím terénem“. Proto každý, kdo chce profesionálně poskytnout službu v nouzi by měl znát alespoň „*malou psychoterapii*“. Měl by mít smysl pro kolektivní orientaci, univerzalizmus a emocionální neutralitu. Umět navodit přátelskou atmosféru bez dominantních tónů, naučit se chovat jakoby náš vztah byl symetrický, nesoudit, ale také nezastávat pozici jen sentimentálního akceptování.

Podat dobrovolně pomocnou ruku člověku v nouzi není lehké. Je však nejen možné, ale i nutné učinit to svobodně, ve jménu autenticity lidství. Karel Marx vyjádřil tuto myšlenku slovy: „*Jen je-li tu člověk pro druhé, je tu také sám pro sebe*“. Je nutné se ptát, může-li být člověk šťasten i za situace, kdy je třeba postižen tělesným či duševním strádáním. Odpověď je jednoznačná: „*Může, ale je třeba mu v jeho úsilí o štěstí pomoci*“. Jsou lidé, kteří spontánně naleznou náhradní pracovní program a vtěsňají jej do prostoru možností, které jim zbývají. Jiné lidi je třeba k tomu vést. Zejména tam, kde člověk „*chce*“ něco dělat, ale neví „*jak*“. Zpravidla si neuvědomuje možnosti, které mu zůstaly, nebo se jako omezené objevily jinde a jinak. Smyslem pomoci je upozornit ho na nové reálné možnosti a sladit je s jeho cíli. Především postižení a staří lidé potřebují a také oceňují prostor k životu, v němž mohou pro jiné a tím i pro sebe něco udělat. Jde o znovunalezení vlastní identity ve změněné situaci. Nastává či přesněji dozrává přehodnocení hodnot. Základní hodnoty, které nelze koupit za peníze se dostávají do popředí. A tak jakoby paradoxně pro zdravý život, pro život bez bolesti a nouze, pro skutečnou kvalitu života je možné čerpat poučení z chvil bolesti, strachu a ohrožení. Situaci strádání lze proto také uchopit jako šanci umožňující osobní růst a zraní tím, že získáme novou zkušenost se sebou a vidíme, co je v životě důležité a co pomíjivé. I to je posláním dobrovolnictví – pomoc druhému, která vyžaduje odevzdání sebe sama ve smyslu lidské blízkosti a citové opory.

Lidem v nouzi nestačí běžná, zpravidla živelná psychologická pomoc, která se uspokojuje především vnějšími projevy jakými jsou úsměv, trpělivost a laskavý přístup. Znovuobnovení autentické možnosti opodstatněné psychologické a lidské pomoci člověku v situaci nouze předpokládá správně pochopit změny, ke kterým došlo nejen v technickém vybavení péče o člověka, ale i pokud jde o strádajícího člověka samotného. Abychom uměli dát a vzít lidské slovo, musíme nejen porozumět situaci jedince, který se ocitl v nouzi, ale i porozumět možnostem postiženého člověka, který nám, přesto že trpí, pomáhá. Pak můžeme vzájemně hledat a znovu nacházet individuální kvalitu života.

Cílem dobrovolnické pomoci by mělo být samozřejmě přispění člověku v nouzi, který se musí naučit žít se svou nemocí, vyrovnat se s přicházejícím stářím, s frustrační zátěží, se ztrátou blízkých, se ztrátou domova, se ztrátou ekonomického zajištění ... Být připraven zvládnout i psychologickou pomoc ve chvílích, kdy kauzální terapie selhává.

V dobrovolnické práci je třeba jednat vždy s respektem a důstojností - tak, jak bychom chtěli, aby se lidé chovali k nám, kdybychom byli ve stejné situaci.

V situacích strádání se mohou u lidí projevit i agresivní reakce, které jsou přirozenou odpovědí na prožitá trauma. Jako dobrovolník bych však nikdy neměl jednat hrubě, spíše bych měl očekávat, že se mohou tyto reakce objevit.

Chceme-li v přístupu k druhému vyjádřit soudržnost a spoluúčast, vyhýbáme se souvětím „*Já vám rozumím ...*“ nebo „*Já vím, jak se cítíte ...*“. Jak se cítí člověk v nouzi, to ví totiž pouze ten, který zažil totéž. Nejdůležitější v těchto chvílích je naslouchat druhému.

V rozhovoru s lidmi v situacích strádání a nouze, při jednání s věkově staršími lidmi, s lidmi dlouhodobě nezaměstnanými, s dětmi, mluvíme spíše kratšími větami, pomaleji, dáváme pozor, zda nám člověk, se kterým rozmlouváme, rozumí. Rychlé chrlení vět může způsobit dezorientaci, nepochopení, zmatené reakce.

Do soukromí druhých, do jejich často omezeného životního prostoru, vstupujeme citlivě, nenásilně, respektujeme odmítnutí a tabu.

Ve vztazích k druhému se snažíme splnit i drobná přání, pokud jsou v našich silách. Neslibujeme věci, o kterých předem víme, že jsou obtížně splnitelné, nedáváme marnou naději.

I když je naše práce dobrovolná, snažíme se být přesní a přijít v dohodnutý čas. Projevujeme tím úctu k druhému.

Dobrovolník se může ocitnout ve vypjatých situacích i v nebezpečném prostředí. Měl by být vybaven kurzem první pomoci, aby uměl kompetentně pomoci, ne jen bezradně přihlížet.

Každý, kdo nabídne dobrovolnou práci, by měl jít cestou svých možností a schopností. Vědět, kde jeho pomoc lidem končí, kde se již vyžaduje jiná odbornost a kompetence. Ve svízelných situacích jsou nejvíce ohroženy děti, ženy, staří lidé, osamělí a tělesně postižení. Rizikovými skupinami na trhu práce jsou: mladí lidé - absolventi škol, ženy po mateřské dovolené, starší lidé, lidé bez kvalifikace, lidé se změněnou pracovní schopností, Romové a přicházející imigranti.

Protože naše konference je zaměřena na dobrovolnictví jako ochranu před sociálním vyloučením, dovolím si Vám přiblížit své zkušenosti z práce s nezaměstnanými lidmi. **Připomenou tři skupiny problémů:** 1. Společenské a kulturní souvislosti fenoménu nezaměstnanosti; 2. Příčiny sociálního vyloučení a chudoby; 3. Evropskou strategii sociálního začleňování.

Rysy současného zkoumání nezaměstnanosti v České republice

I. Společenské a kulturní souvislosti fenoménu nezaměstnanosti

Podle mého názoru mezi důležité úkoly současného zkoumání nezaměstnanosti patří:

1. Sociokulturní marginalizace práce
2. Problém trvalosti a flexibility práce
3. Problém mladých nezaměstnaných
4. Faktor věku
5. Proměny kvalifikace
6. Snižující se potřeba živé lidské práce
7. Problém diktátu nadnárodního kapitálu

1. Sociokulturní marginalizace práce

Potvrdilo se to, co se před léty jevílo jen jako náznak a skrytá latence: zkratkovitost, mozaikovitost a epizodnost lidského pracovního života. Dříve mohl mít člověk plán na celý život. Měl cíl, ke kterému směřoval, měl smysluplnou životní strategii. Dnes se život skládá spíše z epizod. Časové rámce jednání se zkracují. Každý dosažený cíl je prozatímní. Výrazně se odhalila sociokulturní marginalizace práce. Mít práci na dlouhou dobu (*kdysi celoživotní*)

je minulostí. Profesionální růst člověka se již nebude odehrávat jen v jedné instituci. Ztratit práci může každý, záruky stálého zaměstnání již téměř neexistují. Tato změna života se odehrála v poměrně krátkém období a tak ani školní vzdělání, ani rodina, ani masmédia nejsou sto tyto trendy eliminovat a snížit neurčitost a obavy lidí o jejich budoucnost. Strach z neurčitosti vede jedince k řadě nepodařených pokusů, které často ústí do pocitu vlastní neschopnosti a zmaru života.

2. Problém trvalosti a flexibility práce

Ukazuje se, že na jedné straně bude moderní společnost vyžadovat hluboký ponor do intelektuálně náročných profesí, například v oblastech informačních technologií, genetiky, bankovníctví, mezinárodního obchodu atp., ale že na druhé straně budou stále žádána i tradiční povolání například ve stavebnictví, v pohostinství, ve službách atp. Stále větší část běžné populace bude ale „*trápena*“ pracovní flexibilitou doprovázenou neustálým psychickým tlakem, úzkostí a strachem z nového povolání. Luxus trvalé, osobnost obohacující práce bude, jak se zdá, patřit pouze nejschopnějším a nejvíce vzdělaným lidem. V tzv. potenciální nezaměstnanosti se bude patrně ocitat stále větší část populace, která vzdá požadavek flexibility a stane se trvale závislou na systému podpor od státu.

3. Problém mladých nezaměstnaných

Pracovní činnost má ve svých začátcích pro mladého člověka nezastupitelnou funkci. Podílí se na upevňování řádu života, mezilidských vztahů a vědomí odpovědnosti za vykonanou práci. Pracovní činnost spolupůsobí při utváření životního stylu. Práce je podmínkou postupné nezávislosti a osamostatnění se mladého muže a ženy. Absence pracovní činnosti v tomto věku se podílí na diskontinuitě vývoje osobnosti, která je tím závažnější, čím je jedinec mladší. Déletrvající nezaměstnanost narušuje časovou perspektivu, „*zónu budoucnosti*“, která má centrální význam v chování a jednání mladých lidí. Ztráta orientace na budoucnost se může stát příčinou celkové životní rezignace a nacházení východiska v životním stylu s rizikovými faktory včetně zneužívání drog.

4. Faktor věku

Pro uplatnění na otevřeném trhu práce je zatím v převážné míře rozhodující věk. Je tomu tak i proto, že nedošlo k předpokládané „*kapitalizaci*“ střední generace, která převážnou část života prožila v předtransformačním období. Chování těchto lidí je tak dosud výrazně ovlivněno faktory minulé doby, které omezují schopnost racionálně reagovat na nové podmínky. V osobnostní rovině jde o nedostatečnou profesní sebereflexi, o snížený pocit odpovědnosti za rozvoj vlastních schopností, o myšlenkovou rigiditu. Jde však také o neprožitou zkušenost změny zaměstnání a ztráty práce, o chybějící schopnost vyrovnat se s pocity méněcennosti při této ztrátě. Vzhledem k odlišné sociální zkušenosti chybí většině našich starších lidí osobní odvaha a ochota investovat do vlastní kvalifikace, schopnost s nadhledem zvládat nepřízně. Ve společenské rovině, zejména ve výrobních organizacích, o dodržování etických pravidel v práci s lidmi, která by se měla stát součástí firemní kultury.

Pokud analyzujeme vztah mezi věkem a nezaměstnaností, jsou vysokou mírou nezaměstnanosti postíženy mladé osoby mezi 15 – 24 lety. Míra nezaměstnanosti v této věkové skupině dosahuje sedmnácti procent a je čtyřnásobně vyšší než například u osob starších padesáti pěti let.

5. Proměny kvalifikace

Kvalifikace je především investicí do lidské schopnosti vykonávat náročnou práci v budoucnosti, není zbožím k okamžité konzumaci. Je investicí, kterou je třeba neustále obnovovat a její efekt prohlubovat. Její kvalita musí být dobře prodejná na trhu práce. Dnes již nelze počítat s tím, že jednou získaná kvalifikace bude uplatnitelná po celý život. Rychlé tempo kulturního života způsobuje vznik a zánik povolání, získané znalosti a dovednosti mají omezenou časovou platnost. Nashromážděné zkušenosti a získaná odborná kompetence se v průběhu pracovního života (*povolání*) vlivem rychlých změn technického vybavení, zavádění informačních technologií, stěhování firem na jiné místo atp. nedají pouze počítat, člověk jimi nebohatne, ale mohou se mu stát také přítěží při adaptaci na nové podmínky.

6. Snižující se potřeba živé lidské práce

Člověk jako kulturně tvořivý živočišný druh s dynamickou biologickou konstitucí potřebuje ke svému zdravému vývoji, ale i k pozdějšímu šťastnému životu, neustálý pohyb, trvalou smysluplnou aktivitu. Aktivita je totiž podstatou všech neživých i živých systémů včetně člověka jako živočicha, který touto aktivitou vytváří kulturu. Ale ani v případě pracovní aktivity člověka to nemůže být aktivita prázdná, umělá, bez cíle a bez účelu. Patrně také proto se potřeba živé lidské práce, stimulované sociokulturním poznáním, stala výrazným polidšťujícím prvkem lidského individuálního života. Aktivita je součástí lidské přirozenosti, je jakoby předepsaná již v konzervativním genomu člověka. A tak zdravý člověk vedle základních lidských potřeb má silnou potřebu práce, účelové aktivity spojené s námahou, poznáváním a hrou. Dlouhodobou ztrátou plnohodnotné práce lidský organismus strádá, biologicky se „poškozuje“ podobně jako v případě dlouhodobé nemoci či snížené pohyblivosti po úraze. Také proto se kategorie práce dnes nenápadně přesouvá z ekonomické kategorie do kategorie spíše psychologické a lékařské.

7. Problém diktátu nadnárodního kapitálu

Cituji slova Pierra Félix Bourdie, jedné z nejvýznamnějších osobností francouzské sociologie 20. století:

„... Profit akcionářů bývá pravidelně zvyšován zeštíhlováním firem. To se děje buď snížením počtu zaměstnanců, stlačováním jejich platů, nebo současně obojím. Akcionáře příliš nezajímají sociální důsledky použité strategie. Zajímá je pouze burzovní kurz, na němž závisí jejich nominální příjem, a stabilita cen, která určuje výši jejich příjmu reálného. Výsledkem ozdravných zeštíhlovajících procedur je trvalá nejistota, která ustavičně visí nad každým zaměstnancem firmy. Tatáž nejistota, která se stává nezvanou součástí života jedněch, garantuje pohádkové zisky druhých.“

Mnozí z nás vědí z osobní zkušenosti, že filiačky nadnárodních společností, dočasně se usazujících na území českého státu za zvýhodněných podmínek (např. *daňové prázdny*), si hlídají cenu pracovní síly. Překročí-li pro ně ekonomicky nevýhodnou hranici, rychle opouštějí své dočasné teritorium a odcházejí do levnějších východních oblastí. Osud náhle propuštěných lidí je nezajímá. Jako místní rukojmí nadnárodního mobilního kapitálu tito tzv. novodobí „*bílí otroci*“ totiž svou dočasně přijatou roli odehráli. Z knihy **Jednorozměrný člověk** od Herberta Marcuse, významného francouzského filosofa, cituji: „*Otroci rozvinuté industriální civilizace jsou sublimovanými otroky, jsou to však otroci*“ neboť, podle Françoise Perroux: „*Otrok se nepoznává podle jeho poslušnosti ani podle tvrdosti práce, kterou musí vykonávat, ale podle jeho degradace v nástroj a jeho přeměny z člověka na věc. V tom spočívá ryzí forma rabství: existovat jako nástroj, jako věc.*“

Věřím, že i z těchto několika zde uvedených důvodů stojí za to, abychom se spolu se státními institucemi, obcemi, městy i podnikateli zamysleli nad tím, čím vším může být pro zdravou lidskou populaci její přiměřená pracovní zátěž. Plná zaměstnanost, jakkoli to mnohým z nás stále ještě asociuje ústřední ideologickou tezi tzv. reálného socialismu, není z tohoto hlediska jen ideologickým nesmyslem.

Nynější typ lidské svobody osvobozuje především kapitál. Pod pláštěnkou osobní svobody se skrývá svoboda velkých podnikatelů. Mohou si vybrat pracovní sílu – „*Ukrajince, Romy, jedince s historií drogové závislosti ...*“ Z nabídky trhu práce si vyberou tu, kterou mohou nejméně platit, tzn. nejvíce ji vykořisťovat.

II. Příčiny sociálního vyloučení a chudoby

I když byl ve druhé polovině minulého století zaznamenán v Evropě trvalý ekonomický růst, rostla chudoba a příjmová nerovnost. Mezi příčiny chudoby patřil zejména v 90. letech nárůst nezaměstnanosti a nárůst málo placené práce. Dlouhodobá nezaměstnanost se pak stala hlavní příčinou sociálního vyloučení jednotlivců a celých skupin obyvatelstva ze života „*hlavního proudu*“ společnosti.

Také v české společnosti došlo v 90. letech minulého století k výrazným sociálním změnám. Příjmová nerovnost se zvýšila, avšak včasné vytvoření záchranné sociální sítě zajistilo, aby se určité skupiny obyvatelstva nepropadly do chudoby. Hlavním mechanismem, kterým tržní společnost vytváří příležitosti (*ale i rizika*) pro zapojení jedinců i celých skupin obyvatelstva do života společnosti, je trh práce. Rostoucí nezaměstnanost a zvláště dlouhodobá nezaměstnanost vyřadila v 90. letech na okraj české společnosti romskou populaci (*odhady nezaměstnanosti v této části populace dosahují 80 – 90%*). Další skupinou ohroženou sociálním vyloučením jsou osoby se zdravotním postižením, u nichž je míra ekonomické aktivity výrazně nižší než u jiných lidí. V roce 1995 bylo zaměstnáno 177 tisíc občanů se zdravotním postižením, v roce 2000 už pouze 90 tisíc. Omezený přístup na trh práce mají také starší lidé (*nad 50 let*), mladiství, absolventi škol, matky s malými dětmi a lidé bez kvalifikace. Tyto skupiny obyvatelstva jsou vytlačovány ze zaměstnání, a tím také ze života společnosti.

Nepříznivý vývoj nezaměstnanosti byl také jednou z příčin extrémního sociálního vyloučení, kterým je bezdomovectví. K tomuto jevu přispěla však i absence veřejných služeb, které by bezdomovectví zmírňovaly: výstavba sociálních bytů, péče o jedince, kteří opakovaně opouštějí ústavní zařízení, psychiatrická péče, která by byla prováděna dostatečnou kapacitou komunitních služeb. Rizikovými faktory, které spojují všechny bezdomovce, je chudoba a nezaměstnanost. Mezi příčinné faktory patří: sexuální a psychické zneužívání v dětství a dospívání; rodinné spory a rozvraty; delikventní chování nebo zkušenost s vězením; nedostatek sociálně podpůrných sítí; dluhy, nezaplacené nájemné, hypotéky; zneužívání drog a alkoholu; vyloučení ze školy a nedostatek kvalifikace; problémy s duševním zdravím. Naopak bezdomovectví může tyto situace evokovat, například delikventní chování nebo zneužívání drog a alkoholu. „*Spouštěcími mechanismy*“ bezdomovectví jsou: odchod z domu rodičů; manželský nebo partnerský kolaps; ovdovění; opuštění péče v zařízení; opuštění vězení; zhoršení duševního zdraví nebo zvýšené zneužívání alkoholu a drog; finanční krize spojená s růstem dluhů; vystěhování z nájemního nebo vlastního bytu.

Nárůst chudoby a sociálního vyloučení jednotlivců a celých skupin obyvatelstva měl v české společnosti stejné příčiny jako v ostatních zemích střední a východní Evropy, které prošly ekonomickou transformací: 1. strukturální změny na trhu práce (*vytváření pracovních míst pro vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, nedostatek pracovních míst pro pracovní sílu s nízkou kvalifikací*), 2. technologické změny ve společnosti, 3. stárnutí populace, 4. měnící se struktura domácností, 5. oslabení instituce rodiny apod.

III. Evropská strategie sociálního začleňování

Evropská strategie sociálního začleňování je vymezena čtyřmi společně přijatými cíli, v jejichž rámci přijímají členské země opatření ve svých národních akčních plánech sociálního začleňování. **Mezi společně přijaté cíle, které byly schváleny na zasedání Evropské rady v roce 2000 v Nice patří:**

- Usnadnění hledání zaměstnání a přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám
- Prevence rizika sociálního vyloučení
- Pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva
- Mobilizace všech účastníků v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení

Zpracování Národního akčního plánu sociálního začleňování České republiky vychází z identifikace rozsahu chudoby, sociálního vyloučení a rizik, které tyto jevy vyvolávají.

V dubnu roku 2004 se Česká republika připojila k iniciativě OSN – zlepšovat podmínky a kvalitu života lidí. Na základě Deklarace tisíciletí byl také pro českou společnost zpracován dokument Rozvojové cíle tisíciletí pro Českou republiku: cesta ke snížení chudoby a sociálního vyloučení. Význam tohoto dokumentu je v přijetí konkrétních opatření, která by zajistila důstojný a slušný život obyvatel České republiky a tím také sociální soudržnost české společnosti.

Dobrovolnictví jako nástroj pomoci i ochrana proti sociálnímu vyloučení pomáhajícího

PhDr. Jiří Tošner, Hestia – Národní dobrovolnické centrum

1. Dobrovolnictví

Dobrovolnictvím se systematicky zabýváme od roku 1996, kdy jsme začali s dobrovolnickým programem pro děti s názvem „*Program Pět P*“. Tento program je postaven především na činnosti dobrovolníků, kteří se věnují potřebným dětem v jejich volném čase - bez dobrovolníků by program zanikl. V tomto programu svěřují našim prostřednictvím rodiče své nezletilé dítě dobrovolníkovi, tedy „*cizímu*“ člověku, který se nám přihlásil. Obavy a rizika takto nastaveného programu se nabízejí. Program Pět P nás proto naučil všem potřebným metodickým postupům potřebným k tomu, abychom dobře vybrali vhodné dobrovolníky, abychom jejich činnost měli pod kontrolou, aniž bychom jim ubírali jejich spontaneitu a tvořivost a zároveň, abychom zmírnili možná rizika. Proto dnes hovoříme o profesionálním řízení a managementu dobrovolnictví.

Naučili jsme se, že rozhodující funkcí dobrovolnických programů je osoba koordinátora dobrovolníků, který by měl být jednak dobrý personalista a zároveň kvalitní sociální pracovník. Postupně vznikala „*Manuál programu Pět P*“ obsahující metodické postupy a potřebnou dokumentaci programu. Jak jsme se začali věnovat dobrovolnictví v dalších oblastech a sbírali zkušenosti, vznikaly další materiály o dobrovolnictví středoškoláků, o dobrovolnictví v nemocnicích a domovech pro seniory.

Tak vznikly i z hlediska tématu konference podstatné materiály: „*Dokumentace dobrovolnických center a programů*“ a „*Metodika dobrovolnictví nezaměstnaných z hlediska projektu Job Rotation*“.

Definice dobrovolnictví: Dobrovolnictví je vědomá, svobodně zvolená činnost ve prospěch druhých, kterou poskytují občané bezplatně. Dobrovolník dává vědomě část svého času, energie a schopnosti ve prospěch činnosti, která je časově i obsahově vymezena. Dobrovolnictví je profesionálně organizováno, aniž by ztratilo svoji spontaneitu. Je pravidelným a spolehlivým zdrojem pomoci pro organizaci, která s dobrovolníky spolupracuje, a zároveň zdrojem nových zkušeností, zážitků i příležitostí pro osobní růst dobrovolníků.

Dobrovolnictví není obět, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň přináší dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, nové zkušenosti a dovednosti, obohacení v mezilidských vztazích.

I když **dobrovolníci jsou v převážné většině neziskových organizací (NO) jedním z podstatných prvků jejich funkce**, do nedávné doby nebyla jejich činnost státem (*ale většinou ani nestátními nadacemi a sponzory*) uznávána jako činnost, kterou je možno vyčíslit ekonomicky pro potřeby grantů. Dobrovolnictví do roku 2000 nebylo zakotveno v žádném obecně platném právním dokumentu ČR, z čehož vyplývala i obtížnost přehledného a pro všechny (*a zejména pro stát*) přijatelného a srozumitelného vymezení definice dobrovolnictví, charakteristik a typů dobrovolnické činnosti a dalších práv či odpovědností dobrovolníků.

Změnu přinesl zákon o dobrovolnické službě č.198/2002 Sb., který vstoupil v platnost 1. ledna 2003. **Zákon je prvním právním předpisem upravujícím statut dobrovolníka v České republice.** V současné době je podle tohoto zákona akreditováno u MV ČR cca 60 nestátních neziskových organizací a cca stovka jejich dobrovolnických programů. **Na druhé straně je to zatím velmi malá část NNO a tedy pouze velmi malý počet dobrovolníků z předpokládaného celkového množství, který je díky tomuto zákonu evidován.** Zákon totiž klade na NNO poměrně vysoké nároky z hlediska formálních náležitostí dobrovolnictví.

Zákon o dobrovolnické službě se vztahuje pouze na akreditované organizace, a proto dobrovolnictví ve všech ostatních případech může být realizováno tak, jak to vyhovuje dobrovolníkům i příjemcům jejich dobrovolné pomoci – mohou si uchovat svoji nezávislost na pravidlech, která určuje zákon. Je tedy na každé NNO, aby zvážila, do jaké míry je akreditace podle zákona pro ni přínosná či do jaké míry by byla naopak omezující pro organizaci i dobrovolníky. Stejně tak je na každé organizaci, která přijímá pomoc dobrovolníků, aby zvážila, do jaké míry může její statut přijímající organizace podle zákona přispět k lepší spolupráci s dobrovolníky.

Zákon o dobrovolnické službě přinesl první možnost vyčíslit a vykázat dobrovolnickou službu na příklad pro potřeby kofinancování projektů od MPSV, MŽP a postupně i dalších resortů. V praxi to znamená, že organizace, která je přijímající organizací dobrovolníků podle zákona o dobrovolnické službě, může vykázat jako procentuální finanční podíl na dotacích od některých resortů práci dobrovolníků přepočtenou na peníze podle metodiky toho kterého resortu. Zákon umožňuje nezaměstnaným dobrovolníkům započítání jejich dlouhodobé dobrovolnické služby do odpracovaných let pro potřeby důchodového zabezpečení v případě, když jejich činnost je delší tří měsíců a odpracovaná doba je v průměru větší než polovina pracovního úvazku.

2. Dobrovolná osobní asistence

Speciálním typem dobrovolnictví je **dobrovolná osobní asistence**, tedy dobrovolnictví založené na vztahu dvou lidí, potřebného člověka, obvykle se zdravotním nebo sociálním hendikepem, a „*pomáhajícího člověka*“, dobrovolníka. Podle druhu a povahy postižení si

dobrovolnou osobní asistenci může potřebný člověk zajišťovat sám nebo mu pomáhá organizace, obvykle občanské sdružení či svépomocná skupina vzniklá na pomoc zdravotně postiženým. V prvním případě si dobrovolníky shánějí sami postižení, připravují je na jejich činnost a také je průběžně instruují. Pravidla spolupráce si určuje dvojice dobrovolník – klient, pouze na jejich domluvě závisí průběh spolupráce. Výhodou této formy je, že příjemce pomoci je manažerem vlastního životního stylu, vždyť on sám nejlépe ví, jak často a jakou pomoc potřebuje. V této formě dobrovolné osobní asistence také častěji vznikají přátelské vztahy, které vydrží dlouhou dobu a překonají i řadu těžkostí. Nevýhodou je, že ne vždy si dvojice postižený – dobrovolník dokáže poradit se všemi úskalími mezilidské komunikace. Také při postiženích vyžadujících prakticky celodenní pomoc či asistenci, na příklad u lidí upoutaných na vozík, je zapotřebí celá řada osobních asistentů a pečovatelů, a to nejen dobrovolných, ale i profesionálních, aby jejich život měl cíl a smysl.

V takovém případě je výhodou, když **dobrovolnou osobní asistenci** pomáhá zajišťovat organizace. Podobnou službu zahájilo na příklad v roce 2001 občanské sdružení Okamžik - komunitní centrum sociálních a kulturních služeb nejen pro nevidomé, v roce 2002 byl projekt doplněn o **dobrovolnou průvodcovskou službu a poradenství**. Blíže se dozvíte v referátu Ing. Michálka zítra dopoledne. V dalších referátech zítra dopoledne uslyšíte ještě o dobrovolné asistenci pro seniory na Ostravsku od Ing. Krupičky, o dobrovolné pomoci potřebným dětem v Nitře bude hovořit Mariana Kováčová a další, kteří jsou uvedeni v programu. Podstatnou složkou programů dobrovolné osobní asistence je oblast komunikačních dovedností. Nedostatky ve vzájemně přijatelné komunikaci mohou vést k předčasnému ukončení spolupráce nebo omezují její kvalitu, pohodu při společné činnosti obou – potřebného a pomáhajícího.

Dobrovolník, který se zapojí do vztahu vznikajícího v průběhu osobní asistence, je často postavem před nové výzvy. V materiálu Ing. Jany Hrdé z Pražské organizace vozíčkářů „Potřeby pečujících – dobrovolní osobní asistenti“, najdeme autentické výpovědi dobrovolníků o tom, co jim bere a dává dobrovolnictví:

„Dobrovolnictví nám bere čas a kus osobního života, iluze o úžasných staroušcích a lidech s postižením, dobrovolnictví nám bere dětský pocit bezpečí a jistoty, protože se člověk začne bát, když si uvědomí, co ho čeká a co se mu může v životě přihodit. Dobrovolnictví nám dává smysluplnou činnost, dobrý pocit, že pomáháme, báječné vědomí, že někomu můžeme dát pocit bezpečí, lepší poznání toho, co je náš vlastní životní problém, umění odhadnout, kolik člověk vedle nás ještě může a co už nezvládá, zkrátka lepší porozumění lidem a širší a hlubší pohled na člověka jako takového, sociální citění, vztahové obohacení, přátelství, přínos členství, když se klient stal součástí našeho života, umění postavit se potížím, posunutí osobních hranic, sebeovládání, pokoru, otevření srdce a zjemnění duše, dobré uplatnění osobních kompetencí, vědomí, jak je důležité zdraví, cenné rady do života, praktické dovednosti, umění organizovat si čas, starat se o domácnost, hospodařit s penězi, úvod do života, vstup – jakousi bránu do reality, otevření jiné úrovně žítí, možnost vystoupit z vlastního života a podívat se jinam, touhu žít každý den naplno, vzpruhu – když vidíme, jak někdo ve vysokém věku nebo s postižením se má k životu, dává povzbuzení a odvalu.

Dobrovolnictví se tak může pro dobrovolníka stát úžasnou spoluprací, spolupodílnictvím, společným hledáním a nacházením, učením a růstem, partnerstvím, vzájemnou výměnou a obohacováním, ba vzájemnou podporou, prostředkem k začlenění do společnosti, můžeme při něm najít kamarádství i přátelství.

3. Dobrovolnictví nezaměstnaných

Dobrovolnictví také může působit jako jedna z činností podporující aktivní politiku zaměstnanosti. Nosnými prvky dobrovolnictví jsou především: komunikace a vztahy, potřeba být užitečný a zároveň potřebný. Dobrovolné rozhodnutí nezaměstnaného zapojit se do takto definované činnosti ve vybrané organizaci znamená, že přijímá naši nabídku a ve většině případů je za ni velmi vděčný. Zkušenosti s dobrovolnictvím nejen z řad nezaměstnaných ukazují, že nezbytnou podmínkou činnosti dobrovolníka je, do jakého kolektivu a k jakým klientům či službám se dostane. Nutnou podmínkou udržení jejich motivace být dobrovolníkem je otevřená atmosféra a dobrá komunikace v týmu. Dobrovolník je velmi citlivý na úroveň mezilidských vztahů na pracovišti.

Dobrovolnictví na rozdíl od placeného zaměstnání je zaměřeno především na sociálně psychologické aspekty. Vlastní výkon profese je zde výrazně potlačen. Dobrovolník si ověřuje především svoji lidskou roli ve vztahu ke klientům či poskytovaným službám a ve vztahu k profesionálním zaměstnancům.

Podíváme-li se na ohrožené skupiny nezaměstnaných, tak se dá říci, že na příklad pro absolventy škol či ženy po mateřské dovolené je dobrovolnictví testem, zda mohou být užiteční, obvykle na počátku své profesionální dráhy. A pro skupinu nezaměstnaných starších 50 let je dobrovolnictví ověřením si, že mohou být ještě užiteční.

Můžeme shrnout, že dobrovolnictví může být pro nezaměstnaného možností ověření:

- zda je schopen vykonávat zvolenou činnost a zařadit se do týmu
- zda uplatní svoje schopnosti v praxi - kterou se poté může prokázat při hledání placeného zaměstnání
- zda je schopen vykonávat činnost zcela odlišnou od jeho předchozí praxe - což otevírá cestu k jeho rekvalifikaci

Pro zaměstnavatele může dobrovolnictví být:

- nástrojem výběru budoucích vhodných zaměstnanců
- příležitostí ke zlepšení vztahů na pracovišti - dobrovolnictví otevírá cestu k zavedení supervize a dalšímu vzdělávání zaměstnanců
- v důsledku také zdrojem nových pracovních postupů a zvýšení kvality služeb

4. Doporučené metodiky

HESTIA nabízí volně ke stažení na internetových stránkách www.hestia.cz v rubrice „**Knihovna/Metodické materiály a publikace**“ řadu příruček a manuálů. Pro zájemce o výše uvedené programy jsou to zejména:

• **Metodika dobrovolnictví nezaměstnaných z hlediska projektů Job Rotation**

Metodika programu, který má za úkol pomocí dobrovolnické činnosti pomoci nezaměstnaným. Materiál se věnuje podrobně všem fázím projektu včetně přípravy, správného výběru organizací pro uplatnění dobrovolníků a hodnocení úspěšnosti. Obsahuje také kapitolu o právních aspektech včetně vzorů smluv a dalších dokumentů.

• **Potřeby pečujících – dobrovolní osobní asistenti**

Část z učebního materiálu „*Vzdělávací modul pro pracovníky v oblasti sociální péče*“ Ing. Jany Hrdé z Pražské organizace vozíčkářů je užitečnou příručkou pro dobrovolné asistenty a jejich koordinátory. Přípravuje je na možná úskalí této specifické činnosti, na možné negativní reakce klientů, pojednává o hranicích, které je potřeba z obou stran zachovávat, radí jak řešit konflikty s klientem atd.

• **Nová Dokumentace dobrovolnických center a programů**

Text, používaný na kurzech koordinátorů dobrovolníků, obsahuje řadu vzorů dokumentů užívaných dobrovolnickými centry, včetně smluv s dobrovolníky, dále dokumentaci programů *Pět P* a *Dobrovolníci v nemocnicích*. Jsou zde i smlouvy o pojištění dobrovolníků, včetně pojištění krátkodobých dobrovolných akcí a další potřebné formuláře. Podrobné informace o pojištění dobrovolníků najdete také v dokumentu **Informace o pojištění dobrovolníků**.

• **Informace o pojištění dobrovolníků partnerských organizací prostřednictvím Hestia – NDC**

Hestia – Národní dobrovolnické centrum zprostředkovává pojišťování dobrovolníků organizací, se kterými spolupracuje. Jedná se o pojištění zodpovědnosti dobrovolníků za škody na zdraví a majetku způsobené během jejich dobrovolné činnosti, respektive i pojištění dobrovolníků z hlediska jejich případného úrazu. Pojištění je možno uzavřít na dlouhodobé i krátkodobé dobrovolnické aktivity. Protože požadavky akreditace podle zákona o dobrovolnické službě kladou vyšší nároky na pojištění, vydává Hestia podmínky, za kterých může dobrovolníky v organizacích pojišťovat. Vzhledem ke změně některých náležitostí pojištění vydáváme také informace o tom, co je v pojištění nového a jak funguje.

Šest let účasti Úřadu práce v Kroměříži v dobrovolnickém programu pro nezaměstnané

Mgr. Marie Vašková, Úřad práce Kroměříž

Dobrovolnická činnost se z pohledu široké veřejnosti neslučuje přímo s posláním úřadu práce. Kromě zprostředkování zaměstnání, výplaty podpory, uplatňování nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti jako jsou např. rekvalifikace, poskytování příspěvků zaměstnavatelům na pracovní místa a příspěvků začínajícím podnikatelům, je tady však i jiná oblast služeb, které úřad práce zabezpečuje. Mluvím o službách speciálního poradenství, které jsou určeny a nabízeny především uchazečům o zaměstnání znevýhodněným na trhu práce. Znevýhodněným např. věkem, nedostatkem praxe, zdravotním handicapem, péčí o děti, dlouhodobou nezaměstnaností. Evidence na úřadě práce, v situaci, kdy je nedostatek pracovních míst, bývá pro některé z těchto uchazečů spojena s těžkou osobní krizí, se ztrátou sebedůvěry a pocitem bezraděje. Lidem, kteří velmi obtížně hledají uplatnění na trhu práce, nabízíme pomoc psychosociálního poradenství formou skupinových nebo individuálních programů zaměřených na techniky vyhledávání zaměstnání a další aktivity směřující k jejich vnitřní mobilizaci a udržení pracovní motivace.

Snaha hledat nové formy pomoci nezaměstnaným, kteří se těžce smiřují s nečinností a potřebují získat či si alespoň udržet pocit potřebnosti a společenské prospěšnosti, ovlivnila pozitivní přístup pracovníků ÚP v Kroměříži k dobrovolnickým aktivitám.

Je tomu 6 let, co se Úřad práce v Kroměříži začlenil do pilotního projektu „*Dobrovolnický program pro nezaměstnané absolventy*“. Stalo se tak na základě nabídky Národního dobrovolnického centra HESTIA Praha a jejího regionálního partnera o.s. SPEKTRUM v Kroměříži.

Dobrovolnická činnost nebyla v Kroměříži neznámou oblastí. SPEKTRUM mělo zkušenosti s organizací dobrovolnické činnosti studentů ve školství a zdravotnictví a samotný úřad práce měl za sebou první pokusy o spolupráci s ICN – Informačním centrem neziskových organizací při Městské knihovně v Kroměříži, se kterým jsme hledali možnosti začleňování nezaměstnaných absolventů do dobrovolnických aktivit neziskových organizací.

Princip dobrovolnické činnosti nám všem byl jasný. Problémy, na které jsme však narazili, plynuly z faktu, že v roce 2000 pojmy „*dobrovolník*“, „*dobrovolnická činnost*“ nebyly jasně stanoveny v naší legislativě. Zákon o dobrovolnické službě vešel v platnost až

1. 1. 2003.

Nebyly vymezeny odlišnosti mezi dobrovolnou činností v rámci zájmové činnosti a prací dobrovolnickou, společensky uznávanou. Nebyly vytvořeny podmínky základního zabezpečení těch, kteří dobrovolnické činnosti vykonávají. Zákon o zaměstnanosti tehdy rozlišoval pouze práci legální a nelegální, zaměstnaného a nezaměstnaného.

Pilotní projekt NDC HESTIA nabízel řešení alespoň některých ze sporných problémů začleňování nezaměstnaných do dobrovolnických činností:

- systematickou registraci a organizaci
- pojištění proti škodě
- odborné vedení a supervizi
- vydání osvědčení o dobrovolnické činnosti

Úkolem úřadu práce v projektu bylo informovat nezaměstnané absolventy o existenci dobrovolnického programu a spolupracovat na postupech jejich začlenění do projektu.

Počátek spolupráce nebyl jednoduchý. První výsledky nebyly nijak povzbudivé. SPEKTRUM provedlo prezentaci dobrovolnického programu na hromadných informačních akcích pro nezaměstnané absolventy. Těchto akcí se zúčastnilo asi 125 uchazečů. Do projektu vstoupilo 7 osob.

Propojení s aktivitami ICN a dobrovolnického centra se nepodařilo. Navíc ve stejném roce začal úřad práce realizovat nový, do jisté míry „konkurenční“, nástroj APZ. Byly to velmi úspěšné a žádané rekvalifikace – stáže pro absolventy, zajímavé pro uchazeče možnosti získat 6 měsíců odborné praxe. Stáže často vyústily v zaměstnání absolventa.

K významnému kvalitativnímu posunu došlo až ve druhé polovině roku 2001, kdy došlo k několika změnám, a to:

- zapojení tehdejšího Okresního ústavu sociálních služeb s nabídkou uplatnění dobrovolníků v jeho zařízeních a současně jeho zapojení do výběru, umístování i odborného vedení dobrovolníků
- rozšíření zaměření projektu na další rizikové skupiny nezaměstnaných, zejména na dlouhodobě nezaměstnané ženy
- možnost úhrady nákladů na cestovné ze strany o. s. SPEKTRUM
- zahájení systematické spolupráce všech zúčastněných složek

Zásadní roli sehrála skutečnost, že byly o.s. SPEKTRUM předány a jím plně zúročeny zkušenosti z úspěšné spolupráce úřadu práce a OÚSS z předchozích let, kdy byl realizován projekt APZ pro dlouhodobě nezaměstnané ženy „Asistentka sociální komunikace“ v domovech důchodců a v ústavech sociální péče. Jednalo se o vytváření dotovaných pracovních míst formou veřejně prospěšných prací. Legislativní změny však pokračování tohoto velmi úspěšného projektu v roce 2001 zablokovaly.

Iniciativa a možnosti Dobrovolnického centra SPEKTRUM pak napomohly vrátit se k této spolupráci ve formě dobrovolnické činnosti.

Prověřená potřebnost zaměření projektu „*Asistentka sociální komunikace*“, který se dostal v předešlých letech do povědomí jak nezaměstnaných uchazeček, tak pracovníků OÚSS, propagace dobrovolnické služby na půdě ÚP i v okresním tisku, cílený výběr uchazeček o zaměstnání, kterým bylo zapojení do dobrovolnické aktivity nabízeno, vytvořily v Kroměříži specifické podmínky, které napomohly pravému nastartování dobrovolnického programu. V roce 2001 bylo v Kroměříži zaregistrováno celkem 43 dobrovolníků a zájemců o dobrovolnickou činnost. 19 uchazečům bylo vydáno osvědčení o absolvování 50 hodin dobrovolnické práce.

V dalších letech pak naše spolupráce již nezaznamenala větší výkyvy. Nabídka účasti v dobrovolnickém programu se stala pro pracovníky úřadu práce samozřejmostí. Jak v rámci individuálních pohovorů na odděleních zprostředkování a speciálního poradenství, tak při realizaci hromadných informačních akcí.

Každoročně projevilo zájem o projekt 30-40 uchazečů. Zdaleka ne všichni uchazeči, kteří zájem projevili, dobrovolnickou činnost skutečně zahájili, a zdaleka ne všichni, kteří do projektu nastoupili, získali osvědčení, které je podmíněno 50 hodinami dobrovolnické služby.

Myslím si však, že tato aktivita není tak o počtech a statistikách, jako spíše o jejím významu pro každého jednotlivce. Z úst našich uchazečů jsem slyšela někdy až dojemné příběhy o tom, jak jim práce pro jiné, práce dobrovolníka, pomohla vymanit se z hluboké deprese a najít cestu k opětovnému získání sebevědomí, k mobilizaci sil a odhodlání nerezignovat při hledání zaměstnání.

Nový rozměr využití dobrovolnické služby přinesl pilotní projekt, do něhož se Úřad práce v Kroměříži zapojil v roce 2004, „*Rotace nezaměstnaných dobrovolníků a zaměstnanců veřejně prospěšných služeb*“. Projekt realizovala v okrese Kroměříž HESTIA jako člen rozvojového partnerství projektu „*Flexibilní pracoviště*“ v rámci iniciativy EQUAL. Projekt ověřoval princip rotace práce a doplnil stávající dobrovolnický program pro nezaměstnané o nový prvek - vzdělávací programy pro zaměstnance zařízení sociálních služeb, do kterých dobrovolníci docházejí. Projekt byl ukončen v lednu 2005.

A jaká je situace dnes? Nezaměstnanost v okrese je vysoká. K 30. 4. 2006 bylo v evidenci ÚP 6.014 uchazečů, z toho 485 absolventů (8 %), 3.796 uchazečů nad 6 měsíců evidence (63 %), 2.571 nad 1 rok evidence (43 %), 1454 (24%) uchazečů patří do kategorie nad 50 let věku (24%). V porovnání s rokem 2000 je nezaměstnaných o 1000 více.

Positivním momentem je to, že oproti roku 2000 má Úřad práce přece jen širší škálu aktivit, kterou může uchazečům nabídnout. Nový zákon o zaměstnanosti přinesl možnost přivýdělku v rámci tzv. nekolidujícího zaměstnání, které umožňuje nezaměstnaným věnovat se, byť v omezené míře, pracovní činnosti. Od prosince loňského roku se tradiční nástroje aktivní politiky zaměstnanosti rozšířily o projekty spolufinancované

Ne/dobrovolnická práce v mateřských centrech

Růt Kolínská, zakladatelka mateřských center

Referat přednesla : **J. Skopalová z MC Klubičko Kroměříž**

Na konferenci v Kroměříži jsem se moc těšila a do poslední chvíle jsem čekala, že moje nešťastně načasované sezónní onemocnění nabere směr k lepšímu, ale nestalo se tak, proto v tuto chvíli nemohu být mezi vámi. Přesto prosím o vyslechnutí mého příspěvku k tématu: *Dobrovolnictví – ochrana před sociálním vyloučením.*

Nejprve bych ráda stručně nastínila, co jsou mateřská centra:

Činnost mateřských center je založena na principu svépomoci. Mateřská centra zřizují zpravidla matky na mateřské dovolené, které se zároveň podílejí na jejich samosprávě a zajištění programů. Založení občanského sdružení, shánění prostor a peněz, budování samosprávy mateřského centra, koncipování a zajišťování programů, starost o public relation, fundraising vyžaduje orientaci v zákonech, těsný kontakt s obecními úřady a zájem o obecné dění. Matky tak procházejí školou manažerských schopností i občanského života.

Mateřská centra mají neformální charakter a umožňují matkám s malými dětmi vyjít z izolace, kam se celodenní péčí o dítě dostávají, posilují tím mateřskou roli ženy, pomáhají jim udržovat profesní orientaci a posilují jejich sebevědomí. Jsou místem, kde jsou děti vítány, kde nacházejí přirozené společenství vrstevníků a vidí svoji matku v jiné roli než v domácnosti.

Mateřská centra pořádají programy pro matky, rodiče, děti i celé rodiny: tvořivé, vzdělávací, sportovní, rekvalifikační i jednorázové akce. Navíc poskytují společenství, solidaritu a otevřenost všem generacím, pomáhají vytvářet přátelské vztahy v komunitním životě a podněcují zájem o životní prostředí. V mateřských centrech se rodiny učí aktivně využívat volný čas, centra tak působí i na poli prevence kriminality. Otevřenost mateřských center umožňuje integraci do společenství „odlišných“, učí toleranci a předchází xenofobii. Mateřská centra jsou otevřena všem rasám, různým sociálním vrstvám, lidem s různým postižením, uprchlíkům a dalším. Tím vším přispívají k rozvoji občanské společnosti a mohou být odrazovým můstkem k aktivní účasti v komunální politice.

Přínos mateřských center pro rodinu dnes potvrzují nejen psychologové, ale i psychiatři. Jak je to s dobrovolnou a dobrovolnickou prací v mateřských centrech?

Rozsáhlou činnost mateřských center zajišťují především matky na mateřské dovolené, ty vedle péče o svoji rodinu přibírají na svá bedra ještě práci pro mateřská centra. Postupně se daří získávat peníze na placená místa. Na základě výsledků dotazníkového šetření může-

me říct, že v celorepublikovém průměru mají mateřská centra placeno půl úvazku na jedno centrum. Další práci, která znamená v průměru na jedno centrum 9 hodin denně, dělají dobrovolně, ne však ze zákona, dobrovolnický aktivní návštěvnice.

Ze stručné charakteristiky mateřských center jasně vyplývá, že nejde pouze o činnost „týkající se uspokojování osobních zájmů“, jak zní litera zákona o dobrovolnictví, kde se vymezuje, co není dobrovolnická činnost.

Zásadní problém v uznání dobrovolně vykonané práce v mateřských centrech jako práce dobrovolnické sehrává členství v občanském sdružení, které mateřské centrum zřizuje. Přitom množství členů je často důležité při získávání peněz na činnost. Zároveň zvýhodňování členů bývá často jedinou možností, jak dobrovolnou práci alespoň symbolicky odměnit.

Jistě mi dáte za pravdu, že systém vysílajících a přijímajících organizací v rámci mateřských center pozbývá smyslu. **Mateřská centra nabízejí možnost seberealizace a práce pro druhé jedné z nejohroženějších skupin - matkám na a po mateřské dovolené.** Motivují je k činnostem, při kterých mohou získat mnoho dalších dovedností, díky kterým se mohou snadněji dostat zpět na trh práce. Matky centra zakládají nebo vyhledávají samy, tedy nabídka i poptávka je řešena v jednotlivých centrech.

Má dobrovolná práce v mateřských centrech šanci na uznání jako dobrovolnická práce ze zákona?

Považuji postavení všech, kdo pracují dobrovolně pro a v mateřských centrech za diskriminující. Množství práce vykonané dobrovolně v mateřských centrech nelze například uvádět do projektů jako uznatelnou položku krytí nákladů vlastních zdrojů, kterými se organizace na projektu podílí. Na danou situaci jsme upozorňovali bezúspěšně již při vzniku zákona o dobrovolnické službě.

V podobné pozici se nalézala mateřská centra ve vztahu k zákonu o sociálních službách. Svoji podstatou svépomoci nemohla být zařazena do systému sociálních služeb. Přesto se našlo řešení, kdy samo ministerstvo práce zařadilo mateřská centra do koncepce rozvoje služeb, které specifikuje jako služby na podporu fungující rodiny a řadí je na stejný žebříček důležitosti jako sociální služby, protože tyto služby se vzájemně doplňují.

Věřím, že najdeme pochopení a vůli ke změně zákona o dobrovolnické práci tak, aby dobrovolná práce v mateřských centrech se konečně stala rovnoprávnou dobrovolnickou prací ze zákona.

Sít mateřských center v České republice může být nápomocna jako garant srovnatelný s vysílající organizací. **K dnešnímu dni má Síť MC v ČR 150 členských center napříč celou republikou,** práce Síť se přenáší z velké části na kraje, odtud by tedy mohla být se zárukou kvality řízena dobrovolnická činnost v mateřských centrech.

Snížení intergeneračních předělů a praemoderní a moderní solidarita

Jiřina Šiklová, Filozofická fakulta UK Praha

Solidarita mezi členy kmenů, rodiny, mezi mladými a starými, dětmi a dospělými existovala vždycky. Ty skupiny, ve kterých byla solidarita a vzájemná výpomoc vyšší, měly větší šanci přežít a udržet se a svoje hodnoty předávat potomkům. I když neexistovala organizovaná pomoc, sousedé se mohli jeden na druhého spolehnout dle nepsaného pravidla o vzájemné pomoci. Nejhorším trestem bylo vyčlenění, vyhnání z rodiny, z kmene či komunity. Tuto solidaritu nazval kdysi Durkheim solidaritou praemoderní, tedy nekodifikovanou zákonem, nařízením, ale poskytovanou spontánně a očekávanou. Nikdo tuto vzájemnou pomoc včetně intergenerační, tedy mezigenerační vztahy, neorganizoval, vyplývala ze soužití. Ale ze zákona ji nikdo nemohl očekávat. Každý se musel snažit začlenit tak, aby byl oblíben, přijat, aby se mu této pomoci od sousedů či členů společnosti dostalo. Samozřejmě, že to často individualitu člověka lámalo, že se musel podřítit. Tuto vázanost, často omezující jedince, se snažila a snaží, velice „úspěšně“, likvidovat moderní společnost. **Má to svá pro i proti.**

Zhruba již celé dvacáté století existuje v našich zeměpisných šířkách solidarita vyplývající ze zákona, vyplývající z pojištění, placená skupinou či přímo státem, ve kterém je pomoc poskytována centrálně. Alespoň ta minimální pomoc v podobě zdravotní péče, sociálního pojištění, dávek v nemoci, tedy pomoc, na kterou má každý člověk nárok prostě proto, že je občanem, členem určitého celku. Mít na něco nárok ze zákona, nebýt emočně vázán na druhé, přispívá k nezávislosti jedince. Současně tato opatření, na která spoléháme, uvolňují mezilidská pouta, dávají větší svobodu. Takovouto pomoc, do které spadá i vzdělávání dětí, tedy povinná školní výchova, poskytuje stát a financuje ji z prostředků, které získává z daní svých občanů. Někdy to funguje dobře, někdy zdlouhavě. V každém případě tato pomoc „ze zákona“, pomoc a péče, na kterou máme nárok, není spojena s emočními vztahy. Státu svoje peníze dáváme a od něho pomoc přijímáme zcela automaticky a státu neděkujeme. Proč také děkovat, když jsme si to zaplatili a je to povinnost úředníků, které si platíme? Stát má zájem na fungování společnosti, proto se na školách předávají informace, které jsou v osnovách a schváleny, jako významné neboli relevantní pro fungování společnosti, o kterých se odborníci a úředníci domnívají, že jsou nezbytné. Často se mění osnovy, nepředávají se lokální zvyky, děti se neučí vztahům, ale spíše získávají znalosti. Škola tak unifikuje rozdílné skupiny, sděluje nám svými požadavky to, co je nezbytné, dává jakési minimum znalostí nutných pro přežití či spíše uplatnění a začlenění se do společnosti. Protože znalosti se rychle mění, mění se i osnovy ve školách, mění se i očekávané chování. Rychlé změny se promítají i do mezigeneračních vztahů, co znala a uměla generace stará

a starší, to již není relevantní. Tak toto všechno v moderní a zvláště postmoderní společnosti přispívá k izolaci jedinců, skupin i generací. Pluralita časopisů, novin, televizních kanálů toto jen zvyšuje, společnosti se tříští a nehomogenizuje. I proto jsou dnes více viditelné generační a intergenerační předěly, dochází k vyčleňování věkových skupin, k vzájemnému odsuzování, neporozumění. Anonymní stát sice může zasahovat, ale inkluzi nezajistí. Jak kdysi říkala Olga Havlová, stát může mnohé financovat, ale nikdy nemůže vzít člověka za ruku nebo se mu podívat do očí.

Tomuto tříštění a neporozumění generací a vyčleňování je možné zabránit částečně dobrovolnickou prací, jakousi mezigenerační výměnou, neboli, jak píše gerontologové v Německu, „*Austauschdienst*“ neboli výměnou služeb. Výměnou služeb nejen mezi přírodními příbuzenskými skupinami, ale i částečně organizovaně přes dobrovolnictví.

Na poslední chvíli jsem šla něco nakupovat do obchodu, jehož majitelem je vietnamská rodina. Právě tam stará paní, kterou znám taky ze sousedství, předávala rodičům drobného vietnamského chlapce obálku se sešity a učebnicemi a česky oznamovala rodině, že úkoly si jejich syn udělal, že teď má volno. Vietnamský chlapec se velmi způsobně rozloučit se starou paní, já jsem ji potom na ulici na chvíli oslovila. Z vizáže bylo jasné, že nejsou příbuzní. Z rozhovoru jsem pochopila, že tuto starou paní požádala vietnamská rodina, zda by mohla občas odpoledne si vzít jejich chlapce do svého bytu, aby on viděl, jak se zde bydlí, jak se lidi v domácnosti chovají, co se od nich očekává. A když mu dá současně i prostor na udělení si úkolů a bude s ním mluvit jen a jen spisovnou češtinou, tak prý budou rádi. Za to ji ochotně dopraví na její chatu, dovezou nákupy a patrně občas i dají nějaké peníze. Ale o tom jsme nemluvíly. A co ho učí? Všechno a vlastně nic. Například si s ním odpoledne dá čaj a nějaké sušenky a ukáže mu, kdy se u nás „*ve slušné společnosti*“ svačí, jak se prostírá na stůl, kam se dává lžička a kam nůž, kolik cukru je vhodné si dávat do čaje a jak ho nabírat, jak používat ubrousek. Neučí ho to, prostě to tak s ním dělá. Chlapec zná podobné chování ze své rodiny, ale to chování je jiné, odlišné, patří k jeho kultuře. Tu sice nezapomene, ale chce-li se zde přizpůsobit, je třeba, aby se naučil i způsobům většinové společnosti. Rozlišovat neznámá ztratit to původní. Vietnamská rodina chce zde žít, chce, aby jejich děti znaly tyto rozdíly ve vystupování a oni sami jim toto vzdělání - velice neformální vzdělání - nemohou zajistit. Sami to neumí a navíc jsou celý den v obchodě a doma je jich v jednom bytě více, než je vhodné pro učení se distance mezi jednotlivci. Mezigenerační vztahy jim zcela chybí, protože jejich staří lidé zůstali „*doma*“ někde ve Vietnamu. Jejich komunita je zhruba stejně stará.

Poslouchala jsem ji a uvědomila jsem si, že toto pochopení a znalosti mezigeneračních vztahů a chování chybí nejen Vietnamcům, ale i našim dětem. Nukleární rodina je proto „*jádrová*“ že je jen jádrem, vztahem rodičů a dětí, a mezigenerační soužití se omezuje na občasná setkání o vánocích či svátcích, kdy se lidé chovají výjimečně, uvolněně, případně řeší jiné problémy. Odlišnost generací je pak zřetelnější a dokonce i odlišnost v chování druhé generace, třeba té starší, je často chápána jako něco nepatřičného, případně směšného.

Najít takovouto „babičku“ je občas složité. Staří lidé se nechťejí vnucovat, nevědí, na koho se obrátit a přitom by docela rádi jednou či dvakrát týdně šli s „vypůjčeným“ vnučkem či vnučkou do zoologické zahrady, na pískoviště, na procházku k místním pamětihodnostem nebo do divadla. Svoje vnučata mají třeba daleko nebo se jejich děti rozvedly, a tak vztahy k bývalým tchýním a tchánům jsou složitější a zraňující. Během takovýchto setkání by ti staří působili na děti již prostě svojí přítomností. Svým vystupováním by prostě učili či seznamovali svěřené jim děti s jiným chováním než je běžné ve skupině jejich vrstevníků či u rodičů.

Někdo by ale musel k tomu dát podnět, informovat v sérii článků, případně i založením občanských sdružení, že toto může být docela dobrá iniciativa pro obnovení mezigeneračních vztahů, zábrana k dalšímu tříštění. Prostě dát někde podnět k tomu, že jedni hledají „babičku“ či „dědečka“ k zapůjčení, že mezi mladými rodinami i starými lidmi jsou takoví, kteří by se na této intergenerační výměně zkušenosti i životního stylu docela rádi podíleli. A samozřejmě, že by ti dobrovolníci, kteří podobnou iniciativu založí, museli dávat oběma stranám určité záruky. Ne právní, ale trochu znát, kdo jsou ti lidé, ke kterým budou děti chodit. Na to není třeba žádné „kádrování“, na to stačí zeptat se na pověst toho, kdo se přihlásí o jednu nebo o druhou službu prostě v jeho okolí, jsem přesvědčena, že po čase, až se tato myšlenka trochu vžije, že si lidé dokáží podobné vztahy sami vyhledat a zorganizovat. *Ale začít by se s tím mělo! A brzo!*

Pomoc druhému nebo pomoc sobě - dobrovolnický program pro nezaměstnané

Jitka Krabicová, CpKP střední Morava

Dovolte mi na této konferenci prezentovat zkušenosti občanského sdružení CpKP střední Morava s realizací dobrovolnického programu pro nezaměstnané.

CpKP střední Morava je akreditovanou vysílající organizací v oblasti dobrovolnické služby a patří mezi členy Koalice dobrovolnických iniciativ. Zkušenosti s dobrovolnickým programem pro nezaměstnané získáváme od roku 2002, kdy jsme zahájili spolupráci s Národním dobrovolnickým centrem – Hestií na realizaci projektu Nezaměstnaní jako dobrovolníci.

V současnosti realizujeme dobrovolnický program pro nezaměstnané v rámci projektu **Pomoc druhému nebo pomoc sobě?** podpořeného z programu Phare 2003 RLZ. Zde se zaměřujeme především na nezaměstnané z přerovského okresu, kteří jsou nejvíce ohroženi sociálním vyloučením. Pracujeme s absolventy, což jsou podle zákona o zaměstnanosti mladí lidé do 25 let a absolventi VŠ do 30 let, ženami po mateřské dovolené a lidmi věku nad 45 let. Vedle nezaměstnaných (tj. uchazečů o zaměstnání vedených v evidenci úřadu práce) mohou být do dobrovolnického programu zařazeni také lidé ohrožení nezaměstnaností (tj. zájemci o zaměstnání evidovaní na úřadu práce).

Díky dobrovolnickému programu se mohou tyto lidé dostat do neziskových nebo příspěvkových organizací, případně obecních úřadů, a působit zde v roli pomocných asistentů. Zájem o dobrovolnický program projevují nejen lidé z cílových skupin, ale i ostatní nezaměstnaní a osoby ohrožené nezaměstnaností. O program doposud projevilo zájem přibližně 50 lidí.

Ráda bych Vám blíže představila zkušenosti občanského sdružení CpKP střední Morava s působením absolventů, žen po mateřské dovolené a lidí ve věku nad 45 let v dobrovolnickém programu. O dobrovolnický program projevilo 15 absolventů s cílem získat praxi (resp. osvědčení o praxi) a realizovat se. Do výkonu dobrovolnické služby se aktivně zapojilo 10 absolventů, kteří působili, příp. stále působí v některé z přijímajících organizací po dobu 1 – 4 měsíců.

Výsledky: 3 absolventi získali po ukončení dobrovolnické služby zaměstnání, 1 absolvent pokračuje v dalším studiu na VŠ, ostatní pokračují v dobrovolnické službě.

Příklad: Absolventka SŠ s maturitou, věk 20 let. Absolventka byla v evidenci úřadu práce od ledna 2006. Dobrovolnickou službu vykonávala od ledna do dubna 2006 v neziskové organizaci, která se věnuje péči o mentálně postižené děti a mládež. Působila zde přibližně 3 měsíce (4 hod/denně) a věnovala se péči o mentálně postižené. Od května 2006 je v této organizaci zaměstnána jako zástup za mateřskou dovolenou.

Z cílové skupiny ženy po mateřské dovolené projeví zájem o dobrovolnický program 11 žen. Jejich cílem je možnost dostat se mezi lidi, získat kontakty a zkušenosti. Do výkonu dobrovolnické služby se aktivně zapojilo 7 žen. Tyto ženy vykonávají dobrovolnickou službu ve srovnání s absolventy déle, a to zpravidla po dobu 3 – 6 měsíců. Potýkají se také s řadou omezení (*např. péče o děti nebo dopravní spojení*).

Výsledky: 1 žena získala po ukončení dobrovolnické služby zaměstnání, ostatní pokračují v dobrovolnické službě.

Příklad: Žena po MD, věk 30 let (*1 dítě*). V evidenci úřadu práce je od srpna 2005. Dobrovolnickou službu vykonává od dubna 2006 v neziskové organizaci v oblasti drogové prevence. Do organizace dochází 2x týdně na 4 hodiny. Působí zde jako terénní a kontaktní asistentka. Paní chce získat praxi a osvědčení o praxi, které využije při hledání zaměstnání.

Mezi lidmi ve věku nad 45 let projeví zájem o dobrovolnický program 12 lidí. Hlavním důvodem zájmu je možnost dostat se mezi lidi, realizovat se, pomáhat. Do výkonu dobrovolnické služby se aktivně zapojilo 8 dobrovolníků, kteří působili nebo nadále působí v některé z přijímajících organizací po dobu 2 - 9 měsíců.

Výsledky: až na výjimky většina lidí ve věku nad 45 let stále působí jako dobrovolníci.

Dosavadní zkušenosti s realizací dobrovolnického programu pro nezaměstnané můžeme shrnout do těchto bodů:

- z cílových skupin projeví zájem převážně lidé se SŠ vzděláním
- 90 % zájemců o dobrovolnickou službu tvoří ženy
- zájem projeví také ostatní nezaměstnaní (*nejen cílové skupiny*) a osoby ohrožené nezaměstnaností, do programu se doposud zapojilo 25 aktivních dobrovolníků
- 3 lidé získali zaměstnání přímo v organizaci, kde předtím působili jako dobrovolníci, do programu se zapojilo 20 přijímajících organizací (*neziskové a příspěvkové organizace, ale i obecní úřad*)

Dobrovolně v Denním centru pro handicapované

**Mgr. Jaroslava Kněnická, VŠ veřejné
správy a mezinárodních vztahů Praha**

Úvodem bych Vás ráda krátce seznámila s projektem naší školy „**Program pomoci studentům s těžkým zdravotním postižením**“. Ten nejenže umožňuje 26 tělesně handicapovaným studentům studovat za stejných podmínek jako na veřejných vysokých školách - tedy bezplatně - ale také jim poskytuje i řadu dalších hmotných výhod, které by na veřejných školách těžko hledali. Škola těmto studentům kromě bezplatného studia zapůjčuje bezplatně i osobní počítače vybavené připojením k internetu, diktafony a další pomůcky. Zakoupila pro ně studijní literaturu k osobnímu užívání, umožňuje jim studovat podle individuálních studijních plánů a přizpůsobuje komunikaci jejich možnostem (*studijní materiály na internetu, individuální konzultační hodiny pedagogů, formy zkoušek apod.*).

V rámci programu mezinárodní mobility studentů ERASMUS vyjednala škola s partnerskými univerzitami v Holandsku a Německu studijní pobyty našich vozičkářů (*student Jiří Němeček se s Vámi v následném příspěvku podělí o své zkušenosti ze stáže v Německu*).

Magistrát hl. m. Prahy podporuje náš výše zmíněný program, kterému udělil Záštitu primátor hl. m. Prahy za rok 2004/2005, 2005/2006 a pro příští akademický rok 2006/2007. Škola také obdržela ocenění Nadace Charty 77 za integraci tělesně postižených studentů. Handicapovaným studentům naší školy byla předána za rok 2004 a 2005 cena pro dobrovolníky „*Křesadlo*“.

V říjnu 2004 zahájilo provoz Denní centrum (*dále DC*) Vysoké školy veřejné správy a mezinárodních vztahů v Praze, o.p.s., Dubečská 900, Praha 10 (*dále VŠVSMV*). Jeho projekt byl vytvořen ve spolupráci s Národním dobrovolnickým centrem HESTIA.

Myšlenka vzniku DC (*zařízení VŠVSMV pro studenty se zdravotním handicapem*) reagovala na potřebu začlenit tělesně postižené studenty do procesu vysokoškolského vzdělávání, připravit je na kvalifikované povolání, a tím jim umožnit žít plnohodnotný život. Cílem bylo vytvořit pro handicapované studenty VŠVSMV a ostatních pražských VŠ maximálně příhodné vzdělávací prostředí, včetně plně rozvinutého studijního a informačního poradenství a dalšího vzdělávání. Domníváme se, že přínosem činnosti DC je snaha o vytvoření přirozeného místa, kde se setkávají vysokoškolští studenti včetně handicapovaných.

Na provoz DC a studium těchto studentů vynakládá VŠ nemalé prostředky z vlastního rozpočtu. Magistrát hl. m. Prahy podporuje projekt mj. tím, že schválil několik grantů, které byly vypracovány pro tuto oblast. Některé projekty jsou zároveň příspěvkem k Národnímu plánu vyrovnávání příležitosti pro občany se zdravotním postižením.

Vybavení a postupné dovybavování DC probíhalo od jeho vzniku v říjnu 2004 (*oficiální otevření DC na jaře 2005*) ve 2 hlavních etapách. V 1. etapě bylo vybaveno 18 PC (15 palců – monitor) s připojením na internet a na vnitřní extranetovou školní síť. Ve 2. etapě, koncem roku 2005, byly vyměněny PC, a tím se výrazně zlepšila kvalita vybavení DC pro speciální potřeby studentů se zdravotním postižením (19 PC, LCD monitory 17 palců).

Zázemí DC má vysokou úroveň, prostory jsou bezbariérové a vybavené speciálním nábytkem (*stoly, skřínky, věšáky atd.*) pro větší množství vozíčkářů (*vše v režii VŠ*). V bezprostřední blízkosti DC je knihovna školy s celodenním provozem a studovna.

Provoz DC je celodenní (*od 8.00 hod. do 20.00 hod. v pracovní dny, případně i v sobotu*), se službou zajišťovanou pracovníkem školy, dále celodenní službou v recepci DC a dobrovolnickými službami z řad handicapovaných studentů VŠ, kteří pomáhají zajišťovat jeho provoz. **Stálá služba z řad těchto studentů** (*dle rozpisu služeb - cca 2 – 5 hodin týdně*) **vykonává informačně-poradenskou činnost, zaměřenou na:**

- poskytování informací studentům VŠSVMV, případně z jiných VŠ o studijních oborech VŠ, poskytování kontaktů na vyučující VŠSVMV, pomoc při sjednávání termínu zkoušek, zapůjčování odborné literatury atd.

Další oblasti, ve kterých spolupracují studenti - dobrovolníci na základě předběžné domluvy jsou tyto:

- vytvoření databáze možností tělesně handicapovaných studentů při dopravě po Praze, tzn. zjistit konkrétní situaci pro vozíčkáře v městské dopravě – zaměřit se a vyhledat nepřístupná a nepřestupná místa, problematika autobusové přepravy (*využití plošin, spec. linek*), přeprava studentů (*výjimečně*) ze stanice metra B ke škole - spolupráce s úřady Prahy 10 (*speciální přepravní auto*), řešení krizových situací v dopravní obsluze (*pokračování a doplnění rozpracované studie z minulého akademického roku*)
- vytvoření databáze ubytovacích kapacit pro tělesně handicapované studenty: zkompletování kontaktů na ubytovací (*bezbariérové*) zařízení v Praze (*především v okolí školy*)
- vytvoření databáze pro volnočasové aktivity handicapovaných studentů (*sport, kultura*)
- propagace a reklama DC: doplnění webových stránek, spolupráce s dalšími provozovateli serverů, příspěvky do tisku, fotodokumentace atd.
- seznam sdružení, nadací a organizací, které se zabývají problematikou tělesně handicapovaných lidí
- seznam zařízení a nabídka možností v oblasti doplňujícího jazykového vzdělávání (*školení, letní kurzy s podmínkou bezbariérového přístupu*)
- vytvoření databáze sdružení, nadací a organizací, které zprostředkovávají pomoc osobních asistentů

Cílem a výsledkem této studentské činnosti bude rozšíření webových stránek školy (*pro handicapované studenty*) o konkrétní nabídky a vytvoření tzv. sylabu, kde budou zveřejněny výsledky jejich práce (*s možností průběžného doplňování*), vždy s uvedením zdrojů informací.

Od zahájení provozu je využití DC studenty maximální - cca 100%. U handicapovaných studentů se odvíjí od jejich rozvrhu a režimu dne (*celkově se u nich pohybuje v rozmezí 30 – 60 %*). DC pravidelně využívají především handicapovaní studenti prezenčního studia, dle potřeby i studenti speciálního studijního režimu.

Návštěvnost a využívání DC handicapovanými studenty z jiných VŠ jsou zatím spíše sporadické. Určitou roli zde hraje zatím nižší informovanost studentů veřejných VŠ.

To se však daří postupně odstraňovat pomocí intenzivní informační kampaně (*média, letáky, osobní prezentace na SŠ, spolupráce s některými centry atd.*), o čemž svědčí zvýšený zájem jak o informace o DC, tak i o studium na VŠVSMV pro akademický rok 2006/2007 (*zatím 15 zájemců o studium s těžkým zdravotním postižením*).

Z celkového počtu 26 handicapovaných studentů jich část studuje podle studijního plánu prezenčního studia, někteří mají speciální studijní režim podle míry a rozsahu zdravotního postižení (*individuální studium, možnost navštěvovat přednášky a semináře dle vlastního výběru, individuální přístup vyučujících a další specifika*). V současné době z celkového počtu handicapovaných studentů jich cca 18 - 20 pracuje v DC jako dobrovolníci, počet ostatních dobrovolníků je proměnlivý. V loňském roce se zde formou dobrovolné spolupráce zapojili i studenti ze středních škol (*gymnázium PORG a Minerva*), v současné době je spolupráce s nimi přerušena (*příprava k maturitě apod.*).

Již druhým rokem je v DC VŠVSMV realizován grant Ministerstva informatiky ČR „*Národní program počítačové gramotnosti pro handicapované*“. Hlavním cílem realizovaného projektu je umožnit handicapovaným studentům VŠ i jiným handicapovaným lidem zvládnout práci s počítačem na pokročilejší úrovni a umožnit jim získání mezinárodně uznávaného osvědčení – ECDL (*European Computer Driving licence*), tzv. „*řidičák na počítače*“. Po splnění podmínek (*min. 4 moduly ze 7*) je udělen certifikát uznávaný a standardizovaný ve 149 zemích. Letos v únoru obdrželo 6 našich studentů spolu s dalšími handicapovanými z ČR z rukou ministryně D. Běrové certifikát NPPG a ECDL. V letošním akademickém roce absolvuje kurz 10 handicapovaných studentů z VŠVSMV. Výrazným přínosem pro absolventy tohoto projektu je možnost snadnějšího a širšího uplatnění na trhu práce v ČR i v EU.

Škola v rámci pomoci handicapovaným studentům vyjednala možnost vykonávat studentskou odbornou praxi (*obor Veřejná správa*) v některých institucích (*Městská policie Praha, Úřad Městské části Praha 10, Finanční úřad Praha 10 atd.*) s výhledem možnosti získat tam po absolvování studia na VŠVSMV trvalý pracovní poměr. Právě v těchto dnech vykonává odbornou praxi na Městské policii studentka vozičkářka. Praxe je pro tyto studenty nesmírně důležitou činností, během níž si osvojují základní pracovní návyky a postupy na pracovištích, které jim následně významně usnadní přechod do dalšího pracovního života.

Pracovníci školy a DC se aktivně podílejí na začlenění handicapovaných studentů do života školy včetně jejich účasti na volnočasových aktivitách (*návštěva divadelního představení, prohlídka reprezentačních prostor Pražského hradu*) nebo na sportovních akcích (*aktivní účast studenta na Akademických hrách Brno 2006*).

VŠVSMV připravuje na podzim 2006 studijní cestu po institucích EU v Bruselu a Lucemburku, které se zúčastní i skupina našich handicapovaných studentů.

VŠVSMV od října 2006 otevírá druhou budovu v Praze 3, kterou vybavuje bezbariérově, včetně výtahu, na vlastní náklady. V tomto objektu bude realizovat pilotní projekt chráněných dílen s právními, ekonomickými a sociálními službami, kde budou zaměstnávání vozíčkáři – absolventi školy.

Závěrem bych chtěla poděkovat Správní radě a Dozorčí radě obecně prospěšné společnosti VŠVSMV, které bez problémů uvolňují finanční prostředky z rozpočtu školy určené na projekt „*Pomoc studentům s těžkým zdravotním postižením*“. Dále chci poděkovat Mgr. Benešové a Národnímu dobrovolnickému centru HESTIA, především PhDr. Olze Sozanské a PhDr. Jiřímu Tošnerovi za mimořádnou a stálou pomoc při jeho realizaci. Dále patří poděkování vedení a zaměstnancům vysoké školy, zvláště pak akademickým pracovníkům, kteří přijali naše zdravotně postižené studenty za své a maximálně jim vycházejí vstříc při plnění studentských povinností. V neposlední řadě se chci zmínit o ostatních studentech, kteří své spolužáky bezproblémově přijali mezi sebe a pomáhají jim začlenit se do života školy.

Na realizaci projektu se také výrazně podílejí handicapovaní studenti – dobrovolníci, kteří bez nároku na finanční odměnu věnují svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí.

Domníváme se, že tato oblast činnosti školy je nesmírně společensky záslužná, protože mladým zdravotně znevýhodněným lidem pomáhá zařadit se do běžného života, vyrovnat jejich příležitosti pro další uplatnění, a tím vede k odstraňování bariér ve společnosti.

Psychologické aspekty nezaměstnaných ve vztahu k činnosti dobrovolníků.

ThDr. Václav Pavlosek, Úřad práce Žďár nad Sázavou

Václav Pavlosek vystoupil s příspěvkem na téma Psychologické aspekty nezaměstnaných ve vztahu k činnosti dobrovolníků. Text nebyl do sborníku dodán.

Dobrovolnictví nezaměstnaných absolventů

Jiří Zeman, Občanské poradenské
středisko Hradec Králové

Dovolte mi představit představil **projekt Dobrovolnictví absolventů v Králové hradeckém kraji jako nový nástroj aktivní politiky zaměstnanosti**, který je realizován Občanským poradenským střediskem v Hradci Králové. Projekt se zaměřuje na zájemce o zaměstnání z řad studentů posledních dvou ročníků středních a vysokých škol a z řad nezaměstnaných absolventů, evidovaných úřady práce. Cílem je zajistit studentům a nezaměstnaným kontakt s pracovním prostředím v organizaci, zprostředkovat jim zkušenosti a zároveň je aktivizovat. Zájemci o dobrovolnictví odcházejí do organizací neziskového sektoru působících v oblasti sociálních služeb, kultury a historie, ekologie či výchovy. Nejvíce se dobrovolníci zajímají o práci s dětmi, seniory, mentálně postiženými. Velký zájem projevují i o práci v administrativě a knihovnictví.

Dobrovolníci působí na území téměř celého Královéhradeckého kraje zahrnujícího okresy Hradec Králové, Jičín, Náchod a Trutnov. Projekt je realizován za podpory Evropského sociálního fondu v rámci opatření 1.1 Operačního programu rozvoje lidských zdrojů. Období realizace je ohraničeno zářím roku 2005 a srpnem 2007. První dobrovolníky jsme zapojili na přelomu února a března 2006. Za první 2 měsíce jsme zapojili téměř 30 dobrovolníků a v květnu plánujeme zapojení dalších zhruba 15. Do konce projektu bychom rádi zapojili 160 účastníků, z nichž by 50 procent mělo získat pracovní uplatnění 12 měsíců po zapojení do projektu.

Dobrovolníci se zavazují k 60 hodinám dobrovolnické činnosti. Dobrovolníci dobu činnosti mohou prodloužit podle svého zájmu. Vzhledem k tomu, že řada z nich je motivována získáním pracovních zkušeností, vždy jim doporučujeme, aby svoji činnost prodlužovali. Podle našich dosavadních zkušeností se tak děje. Hranice 60 hodin usnadňuje dobrovolníkům rozhodnutí při zapojení do projektu, zároveň umožňuje kvalifikovaně se rozhodnout, zda chtějí dobrovolníci opravdu v dané organizaci pokračovat. Rozsah dobrovolnické činnosti v průběhu týdne si dobrovolníci zvolí podle svých možností, v jednom týdnu je maximálně 15 hodin. K hranici 15 hodin jsme přistoupili na základě konzultací s úřady práce, kdy jsme vyhověli jejich požadavku, aby jim dobrovolnická činnost nebránila při plnění povinností uchazečů o práci. Řada nezaměstnaných by se však ráda zapojila i ve větším týdenním rozsahu, protože by jim umožnil pravidelnou činnost, kterou při dlouhodobé nezaměstnanosti hledají.

Dobrovolníkům je hrazeno pojištění a cestovné do místa výkonu dobrovolnické činnosti. Po dosažení hranice 60 hodin získají dobrovolníci vzdělávací kurz. Poskytnutí kurzu působí částečně jako motivace, zároveň má ukázat absolventům cestu k dalšímu vzdělávání a dosaženými znalostmi zvýšit svoje šance na uplatnění na trhu práce. Kurz si dobrovolníci vybírají na základě konzultace s koordinátorkou s ohledem na jejich směřování na trhu práce.

Motivace nezaměstnaných

V současné době máme zapojeno 18 nezaměstnaných absolventů, což tvoří zhruba 60 procent ze všech zapojených dobrovolníků. Vzhledem k cyklu roku se jedná o poměrně jednotnou skupinu dlouhodobě nezaměstnaných. Na základě rozhovorů s nimi lze tuto skupinu charakterizovat.

Jedná se většinou o absolventy středních škol - obchodních akademií, gymnázií, sociálních oborů. Tito uchazeči o zaměstnání jsou v evidenci úřadu práce delší dobu než 6 měsíců, třetina z nich je nezaměstnaná déle než rok, často již od září 2004. Charakteristické pro nezaměstnané zapojené do projektu je to, že mají minimální pracovní zkušenosti, často mají pouze všeobecné vzdělání nebo vzdělání odborné, které však nemohou ve svém regionu uplatnit, případně ve vystudovaném oboru pracovat nechtějí. Někteří absolventi hledají směr svojí profesní specializace.

Motivací pro zapojení do projektu je očekávání, že získají smysluplnou činnost – řada z nich chce dělat něco užitečného, hledá denní rytmus, chce se setkávat s lidmi, chce se naučit něco nového – tedy řeší problémy izolovanosti a ztráty struktury dne v důsledku dlouhodobé nezaměstnanosti.

Dobrovolnickou činností chtějí získat pracovní zkušenosti – praxi, kterou po nich zaměstnavatelé chtějí, a kterou jim nabídnout nemohou. To hledají především dobrovolníci, kteří absolvovali obchodní akademie a hledají dobrovolnické činnosti, ve kterých pomáhají s administrativou.

Vyzkoušet si obor, který by je zajímal, je dalším velmi častým motivem, který se objevuje u lidí, kteří mají zájem o činnost v oboru, ve kterém nemají zkušenosti. Od dobrovolnické činnosti si slibují, že jim pomůže získat zkušenosti a osobní kontakty, které jim pomohou získat uplatnění v oboru, který je zajímavý, a rádi by se na něj v budoucnu zaměřili při hledání zaměstnání nebo dalším studiu.

Také altruistické motivace se nezdáka objevují mezi mladými nezaměstnanými, kteří chtějí pomoci druhým v době, kdy nemají co dělat a mají dostatek času.

Poradenství nezaměstnaným – neformální kontakt

V projektu Dobrovolnictví absolventů využíváme k poskytování poradenství neformálního kontaktu s dobrovolníky při zprostředkovávání dobrovolnické činnosti. Během rozhovorů s dobrovolníky, kteří jsou nezaměstnanými absolventy a studenty připravujícími

se na vstup na trh práce, mapujeme jejich situaci na trhu práce, pomáháme jim zorientovat se na trhu práce, zrealizovat jejich představu o možnostech uplatnění na trhu práce, vytvořit životopis, motivační dopis, připravit se na přijímací pohovor. Případně poskytujeme informace z pracovní právní oblasti.

Individuální přístup často nezaměstnaným na úřadech práce chybí vzhledem k velkému počtu klientů, která oddělení poradenství mají. Někteří dobrovolníci se pak s důvěrou obracejí na koordinátorky dobrovolnického programu proto, že jsou často blíže, nebo proto, že nemají k úřadu práce přílišnou důvěru. Často dochází k formulaci zakázky z rozhovoru, který vychází z dobrovolnické činnosti. Projekt tak zvyšuje dostupnost poradenství pro nezaměstnané absolventy, individualizuje ho, dává možnost výběru.

První úspěchy

Dva měsíce je krátká doba k hodnocení projektu, ale první výsledky se dostávají. **Jedna dobrovolnice získala přechodné zaměstnání v organizaci, kde dobrovolně odpracovala 120 dobrovolnických hodin, získala tak první zaměstnání v oboru po více jak roce stráveném doma, na úřadu práce a při oslovování zaměstnavatelů.** Další dvě dobrovolnice získaly zaměstnání v průběhu činnosti. Z organizací, kde dobrovolníci působí, se ozývají hlasy, že uvažují o přechodu dobrovolníků do pracovního poměru.

Řada dobrovolníků pozitivně hodnotí, že je někdo konečně ocenil, že mohli dokázat, že jsou schopni pracovat. Pozitivně je hodnocena účast v projektu u nezaměstnaných z venkova, kteří získávají kontakt s jinými lidmi a velmi oceňují hrazení nákladů na cestu. Pracovníci úřadů práce oceňují, že nezaměstnaní mohou vykonávat nějakou aktivitu v průběhu hledání zaměstnání.

Závěr

Přesto, že dva měsíce není dlouhé období, lze již sledovat první úspěchy projektu **Dobrovolnictví absolventů.** V současné době je evidováno na úřadech práce méně nezaměstnaných absolventů, ti kteří zůstali jsou dlouhodobě nezaměstnaní. Bude zajímavé sledovat zapojení nezaměstnaných v září a říjnu, kdy dochází k evidenci nových absolventů. V této době očekáváme větší zájem absolventů a zároveň i zvýšení poptávky po poskytování poradenství v oblasti zaměstnanosti zapojeným dobrovolníkům. Celkovou užitečnost projektu budeme moci ukázat až minimálně po 1 roce od zapojení prvních dobrovolníků.

Co lze konstatovat jako přínos již dnes je, že realizace projektu, kdy organizace neziskového sektoru získávají připravené dobrovolníky do svých řad, je z jejich strany vnímána jako pozitivní, vždyť jim projekt pomáhá získat řadu velmi šikovných a motivovaných lidí, kteří přispívají ke zvyšování kvality služeb organizace a odlehčují pracovníkům při některých činnostech.

Okamžik - sdružení pro podporu nejen nevidomým

Ing. Miroslav Michálek, výkonný ředitel občanského sdružení Okamžik

1. Jak dobrovolníci pomáhají nevidomým

Občanské sdružení „Okamžik – sdružení pro podporu nejen nevidomých“ vzniklo v roce 2000 v Praze. Podpora dobrovolnictví je od počátku jedním z jeho hlavních programových cílů. Dobrovolníci u nás pomáhají ve dvou sociálních službách – osobní asistenci a průvodcovské službě pro těžce zrakově postižené (zkráceně „pro nevidomé“). Dále pracují jako načitatelé pro naši malou zvukovou knihovnu a pomáhají nám i několika dalším organizacím při různých akcích.

Nejprve tedy představím obě sociální služby:

Osobní asistence pro nevidomé je dlouhodobá spolupráce stálé dvojice „*nevidomý klient a dobrovolný asistent*“ v dohodnuté oblasti pomoci nevidomému a s profesionální podporou pro nevidomé i dobrovolníky zapojené v projektu. Zahrnuje činnosti, které umožňují nevidomému naplňovat osobní potřeby podstatně efektivněji, než kdyby je zajišťoval sám, a dále realizovat potřeby, které sám vůbec zajišťovat nemůže. Pomoc dobrovolníků nevidomým je velmi rozmanitá – od vyřizování pošty, pomoci při nákupu, doprovázení s dítětem na pískoviště až po návštěvu koncertů, rekreační sport a nebo vyhledávání textů v knihovně pro studium nebo odbornou práci klienta. Dvojice se většinou setkává jednou za týden či za 14 dní na 2 – 3 hodiny, v řadě případů je však spolupráce mnohem intenzivnější.

Někteří nevidomí mají dva osobní asistenty, někteří dobrovolníci pomáhají jako osobní asistenti dvěma nevidomým klientům a příležitostně dalším v průvodcovské službě.

Druhou sociální službou zajišťovanou dobrovolníky je průvodcovská služba pro nevidomé:

Mnozí nevidomí lidé si osvojí dovednost samostatného pohybu s bílou holí po svých známých trasách, problémem však mohou být trasy neznámé nebo složité, např. s častým přecházením vozovek, s výkopy, nepravidelnými parky atd. Proto poskytujeme nevidomým průvodcovskou službu jako servis jednorázových telefonicky sjednávaných doprovodů, které koordinují naši pracovníci a provádějí proškolení dobrovolníci. Rozdíl oproti osobní asistenci spočívá především v tom, že si klient průvodcovské služby sjednává každý doprovod jednorázově a obvykle se tedy setkává pokaždé s jiným dobrovolníkem.

Aby mohli dobrovolníci obě služby zajišťovat, procházejí vstupními strukturovanými pohovory a třídním devítihodinovým výcvikem obsahujícím teoretickou i praktickou část. Na závěr přípravy absolvují zkušební doprovod, průběžně jim je poskytováno poradenství, supervize, pojištění a různé vzdělávací akce. Dobrovolníci jsou sdružením oceňováni pamětními grafickými listy, jsou jim poskytovány slevy na knihy vydané Okamžikem, popř. knižní dárky a vstupenky na kulturní akce.

2. Mezi dvěma dobrovolnickými konferencemi

V roce 2002 jsem se zúčastnil zdejší konference o dobrovolnictví a můj příspěvek byl také otištěn ve sborníku z této konference. Přečetl jsem si s trochou nostalgie čtyři roky starý „*nadšený*“ referát a s potěšením autora projektu jsem si uvědomil, jak se projekt zásluhou celého pracovního týmu a mnoha desítek dobrovolníků za čtyři roky rozvinul. Jestliže v roce 2002 bylo v našem projektu zapojeno něco málo přes 20 dobrovolníků a o něco menší počet klientů, dnes je dobrovolníků přes 110 a počet klientů asistentské služby se v posledním roce a půl pohybuje mezi 60 a 70. Naši dobrovolníci věnují svým klientům ročně několik tisíc hodin dobrovolné asistence zdarma. V referátu z roku 2002 ještě nebyla vůbec zmínka o průvodcovské službě pro nevidomé, neboť „*paradoxně*“ teprve následující povodeň ukázala pražským nevidomým přednosti využívání této služby. Jestliže v loňském roce naši dobrovolníci vykonali 351 doprovodů, letos za první čtyři měsíce to je již 248 doprovodů, což ukazuje intenzivní nárůst zájmu o tuto službu.

Za uplynulé čtyři roky jsme také rozšířili výcvik dobrovolníků o blok věnovaný psychologickým aspektům jejich práce. Zavedli jsme standardní pojištění dobrovolníků a povinné zkušební doprovody, při kterých náš nevidomý pracovník provede dobrovolníka situacemi, které ho čekají při práci s klientem, zejména v hromadné dopravě. Vyzkoušeli jsme různé formy supervize a získali jsme akreditaci Ministerstva vnitra.

Náš projekt jsme několikrát prezentovali v televizi, mnohokrát v rozhlasových pořadech a v tisku včetně celostátních deníků a různých časopisů.

A co je ještě důležitější – obdobné projekty začaly po nás rozvíjet další poskytovatelé sociálních služeb na více místech republiky.

3. Šestý rok zkušeností z práce s dobrovolníky a klienty

Naše zkušenosti z projektu jsme publikovali zejména v článcích v měsíčníku pro neziskový sektor *„Sedmero překvapení s dobrovolníky“* (č. 9/2003) a *„Problémy s dobrem“* (č. 6/2005) a v časopisu *Sociální práce* (č. 4/2005). Podrobnější informace jako jsou metodické poznámky, statistiky včetně věkové struktury i zkušenosti našich dobrovolníků najdete v brožuře *„Nebojte se pomoci nevidomým“*, kterou vám rádi zdarma poskytneme a jejíž text je na našich internetových stránkách.

Co tedy ukazují naše zkušenosti?

Pro zakotvení nového druhu sociální služby je zapotřebí několikaleté období, během kterého si klientská skupina uvědomuje a ověřuje smysl a fungování služby naplňující známé i postupně uvědomované potřeby. Skutečnost, že službu vykonávají dobrovolníci, na počátku vyvolávala u klientů obavy, se kterými se dnes již nesetkáváme. V tomto procesu je nejlepší propagací spokojený klient předávající „ústním podáním“ příklad dobré praxe.

Poskytování sociální služby může být ohroženo nebo jinak negativně ovlivněno organizacemi a institucemi bez ohledu na užitečnost služby. Např. náš projekt byl na počátku odmítán některými představiteli slepeckého hnutí. Nyní je plně funkční projekt pro změnu ohrožen ustanoveními nového zákona o sociálních službách, neboť osobní asistence vykonávaná dobrovolníky a poskytovaná zdarma klientům nezapadá do oficiální typologie sociálních služeb. Dá se říct, že zákon prakticky nepočítá s prací dobrovolníků.

Domníváme se, že v dobrovolnictví v posledních letech došlo ke znatelnému posunu. Mění se věková struktura dobrovolníků ve prospěch kategorie středního věku, dobrovolnictví se stává uznávanou formou získávání zkušeností a nepůsobí již jako něco výstředního a nepohoditelného.

Získání akreditace Ministerstva vnitra na dobrovolnický program nám přineslo nové finanční zdroje. Vedlo sice k nárůstu formálních náležitostí práce s dobrovolníky, což ale oproti našim očekáváním nevyvolalo negativní reakce dobrovolníků.

Během trvání projektu došlo i k několika různě závažným konfliktům mezi zúčastněnými stranami projektu (klienty, dobrovolníky i pracovníky), což vedlo k postupnému upřesňování pravidel pro využívání obou služeb, k příležitostnému využívání individuální supervize vedle pravidelné supervize týmové a k využití mediace.

I přes víceletou zkušenost s dobrovolníky stále přicházejí nové podněty na možnosti využití potenciálu uloženého v početném dobrovolnickém týmu. Dobrovolníci nám pomohli při stěhování, vymalovali nové prostory, pravidelně převážejí náš stánek na osvětové akce, při kterých se podílejí na prezentaci Okamžiku, distribuují naše letáky na řadu míst, pomáhají na všech našich kulturních akcích, dělají nám jazykové korektury publikací, překlady textů do cizích jazyků, fotografují na akcích, poskytují zpětnou vazbu k textům projektů atd.

4. Možnosti a meze dobrovolnictví v souvislosti se sociální exkluzí

Téma konference je zaměřeno na vztah mezi dobrovolnictvím a ochranou před sociálním vyloučením. V případě průvodcovské služby a osobní asistence je naprosto zřejmé, že působení dobrovolníků přispívá k sociálnímu začleňování nevidomých.

Jako příklad uvádíme statistiku účelu doprovodů ke dni 5.5.2006.

Z celkového počtu 307 objednaných doprovodů bylo: 125 za vzděláním a prací (*a zpět*), 57 k lékaři (*a zpět*), 52 za využitím volného času, 34 souviselo s možností využití hromadné dopravy, 14 doprovodů směřovalo na úřad (*a zpět*), dalších 14 za nákupy a 9 doprovodů nespadlo do žádné předchozí kategorie. Průvodcovská služba a osobní asistence nevido-

mým neumožňuje jen využívání různých služeb, uspokojování potřeb v oblasti vzdělávání, kultury a zábavy, ale pro mnohé je důležitou příležitostí k setkávání s jinými lidmi, lidmi bez zdravotního postižení a navíc s lidmi dobrovolně pomáhajícími. Tento lidský rozměr sociálních služeb vykonávaných dobrovolníky je sice nezměřitelný, ale možná je v některých případech důležitější než bezprostředně poskytnutá praktická pomoc. Dokladem toho mohou být některá vyjádření našich klientů otištěná v publikaci Národního dobrovolnického centra Hestia „*Obyčejní lidé dělají neobyčejné věci*“ v části nazvané Dobrovolníci očima nevidomých klientů. V názvu tohoto referátu jsou ještě slova „*a naopak?*“, která naznačují otázku, zda vykonáváním dobrovolnické služby je dobrovolník sám chráněn před sociální exkluzí, nebo přesněji, zda je účinným nástrojem ochrany před sociální exkluzí právě dobrovolnictví. Konkrétně v našem případě je otázkou, zda je možno programově zapojovat do našeho projektu lidi ohrožené sociální exkluzí jako dobrovolníky.

Myslím, že princip „*pomáhajícímu prospívá pomáhání*“ je jakýmsi hlubinným základem dobrovolnictví, nelze z něj však vyvodit pravidlo, že všechny druhy pomáhání jsou vzájemně slučitelné. Průvodcovskou službu pro nevidomé asi nebude vykonávat člověk na vozíku nebo neslyšící. Překvapilo mě, když se na nás obrátila kurátorka jednoho zařízení s přáním, abychom její klientku zapojili do našeho dobrovolnického programu, „*aby tak přišla na lepší myšlenky a dělala něco užitečného*“. Dotyčná potenciální dobrovolnice v danou chvíli vůbec neměla tušení, že by se mohla dobrovolnicí stát a jak se dalo předpokládat, taky se jí nestala.

Domnívám se, že některé skupiny lidí ohrožených sociálním vyloučením mohou v různé míře a v odpovídajících druhích dobrovolné sociální práce najít cennou pomoc v ochraně před vyloučením. Nedomnívám se ale, že totéž platí pro lidi, kteří jsou již sociálním vyloučením zatíženi. Jinak to může být v dobrovolnictví mimo oblast práce s lidmi, např. v ochraně životního prostředí.

Pokud jde o možnosti působení dobrovolníků v sociální oblasti, pak jejich roli můžeme vyjádřit následujícím přírovnáním: dobrovolník by neměl být oním tonoucím, který se chytá stébla, ale měl by být tím, kdo někomu, v určitém smyslu „*topícímu se*“, podá pevnou a spolehlivou ruku.

5. Závěrem

Před čtyřmi lety jsem uzavíral referát námětem, že by rozvoji dobrovolnictví v naší zemi mohl prospět pravidelný rozhlasový pořad typu „*Deset minut pro dobrou věc*“, který by přinášel informace o dobrovolnických projektech z celé republiky a hlavně rozhovory s dobrovolníky a klienty. Připomínám tento námět, snad se ho někdo ujme ...

Děkuji všem, kdo umožnili a přispěli k tomu, že jsme se tady mohli setkat a vyměnit si zkušenosti.

www.okamzik.cz

Senioři seniorům

Mgr. Šárka Maňasová, Ing. Jiří Krupička, Senior servis, Ostrava

Občanské sdružení Senior servis bylo založeno v lednu 2001 v Ostravě. Ze tří zakládajících členů byli tři důchodci.

Posláním sdružení Senior servis bylo a je vytváření podmínek pro důstojné stáří seniorů, zejména:

- výchova dobrovolníků pro práci se seniory osamělými a seniory se sníženou mobilitou
- organizace práce dobrovolníků v terénu
- pořádání společenských, kulturních, vzdělávacích a osvětových akcí pro seniory
- orientace na současné moderní formy komunikace a jejich vhodné aplikace v běžném životě seniorů

Hlavní aktivitou je projekt Dobrovolníci – společníci osamělých seniorů. Toho se také týká převážná část příspěvku.

Další činnosti:

- provozování Internetového klubu důchodců
- osvětové přednášky v domovech důchodců
- jóga pro seniory
- trénink paměti pro seniory

Projekt Dobrovolníci – společníci osamělých seniorů

Cílem projektu je prolomit izolaci osamělých a jinak strádajících seniorů, a to společně s dobrovolníky, jejich návštěvami, rozhovorem a drobnými službami. Projekt se t.č. rozvíjí v Ostravě, Havířově a Bohumíně.

Způsob realizace:

Na základě zkušeností nabytých během minulých let se dá předpokládat, že jeden dobrovolník může mít na starosti jednoho seniora - klienta, kterého by navštěvoval průměrně 1 x za týden.

Se svým klientem především hovoří, doprovází jej do obchodu či na procházku, předčítá mu, vykonává různé speciální nákupy a drobné služby. Důležitý je také *(pokud je možný)* telefonický kontakt. I pouhá možnost telefonického spojení může pocit osamění a izolace u starých lidí potlačit.

Další možností dobrovolnické činnosti jsou doprovody klientů k lékaři na jejich vyžádání, resp. na vyžádání personálu domovů důchodců.

Dobrovolníci zprostředkovávají také právní pomoc a kontakt s úřady.

Od roku 2003 jsme také rozvinuli pomoc invalidům, kteří vlastní automobil a potřebují řidiče. Dobrovolníci - řidiči je převážejí k lékaři, na nákupy atd.

Klienti jsou získáváni prostřednictvím sociálních odborů v jednotlivých městských obvodech, v domovech důchodců, v nemocnicích a v lékařských ordinacích. První návštěvu u klienta vykoná koordinátor dobrovolníků – proběhne seznámení se situací seniora, s jeho potřebami, přáními a očekáváním. Další návštěva se uskuteční již se zvoleným dobrovolníkem.

Dobrovolníci jsou získáváni náborovými letáky a články v lokálním tisku jednotlivých městských obvodů resp. jednotlivých měst. Zájemci o dobrovolnictví projdou vstupním psychotestem, který řídí psycholog. Pokud jsou způsobilí vykonávat dobrovolnickou službu u seniorů, je vyžadován výpis z Rejstříku trestů a je uzavírána smlouva. Součástí smlouvy je Kodex dobrovolníka občanského sdružení Senior servis. Dobrovolníci mají nárok na místní jízdné při návštěvách klienta a na pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu dobrovolnické služby. Dobrovolníci jsou vybaveni kapesním diářem pro plánování svých aktivit.

Koordinátor dobrovolníků vykonává první návštěvy u nových klientů, zjišťuje jejich potřeby a vybírá s vedoucím projektu vhodného dobrovolníka. Toho uvádí ke klientovi na první návštěvu a poté sleduje průběh dobrovolnické služby a s vedoucím projektu jej průběžně hodnotí.

Jedenkrát týdně probíhají schůzky koordinátorů postupně s jednotlivými dobrovolníky spojené s výměnou zkušeností, naplánováním další práce a proplácením jízdného.

Jedenkrát za kvartál probíhá setkání dobrovolníků spojené s doškolením. Na tuto kvartální schůzku je zván zástupce magistrátu.

Průběžně jsou také vyměňovány informace se sociálními odbory městských obvodů a měst s cílem zlepšovat situaci osamělých seniorů, jejich aktivizaci a integraci do společnosti. Tento kontakt udržují koordinátoři.

Složení dobrovolníků

V rámci projektu Dobrovolníci – společníci osamělých seniorů působí nyní 110 dobrovolníků. Jejich práci řídí 4 koordinátoři.

Průměrný věk dobrovolníků je 48 let. Téměř polovina z nich je důchodového věku.

Dále jde o studenty středních i vysokých škol, zaměstnané i nezaměstnané, ženy v domácnosti. Typický dobrovolník je charakterizován jako žena, která odchází do předčasného nebo starobního důchodu. Mužů působí 20. V dobrovolnické obci je nutno počítat s velkou fluktuací. Jestliže ročně přijímáme asi 40 zájemců o dobrovolnictví, tak asi 20 jich řady dobrovolníků během roku opouští. Důvody ukončení dobrovolnické služby jsou zdravotní, rodinné, ale také nedostatečné uspokojení z dobrovolnické práce. **Zjistili jsme nepřímou úměru mezi počátečním nadšením a dobou působení:** Často lidé, kteří projevují zpočátku extrémní zájem a kteří jsou připraveni vykonávat mimořádné služby, záhy vyhoří a dobrovolnou službu opouštějí. Na druhé straně každým rokem odměňujeme několik dobrovolníků vykonávajících službu čtyři a více let.

Motivace dobrovolníků

Typická motivační situace pro dobrovolníky v našem projektu je:

- potřeba pomáhat potřebným
- volný čas – např. při odchodu do důchodu
- potřeba získat zkušenosti – např. u nezaměstnaných hledajících uplatnění v sociální oblasti

Jedna naše dobrovolnice popsala situaci takto:

„Chtěla bych se podělit s pozitivní změnou ve svém životě. Jsem ve věku, kdy děti jsou dospělé, mají své rodiny a i když občas vypomůžu s hlídáním vnoučat, nemyslím, že je dobré žít životem svých dětí. Přesto, že mám svou domácnost, zahradu a koníčky, začala jsem uvažovat, jak bych mohla být užitečná tam, kde je to potřeba.

V té době jsem si přečetla informace o občanském sdružení Senior servis. Je to organizace, která v Ostravě, Havířově a Bohumíně sdružuje dobrovolné pracovníky, kteří navštěvují bezplatně osamělé seniory v domácnostech i v sociálních zařízeních. Především jim poskytují společnost, doprovázejí je na procházce, k lékaři či do obchodu, předčítají jim a nabízí jiné drobné služby, které nejsou možné v rámci pečovatelské služby.

Přihlásila jsem se a začala chodit do domova důchodců k babičce, která má sice hodného syna, ale ten je příliš zaměstnaný a navštěvuje ji málo. Zpočátku jsem měla obavy, jak mě moje „klientka“ přijme, ale hned napoprvé jsme si padly do oka. Chodím za ní pravidelně jednou týdně už po dobu jednoho roku. Když vidím, jak mě nadšeně vítá, mám krásný pocit, že jsem užitečná někomu, kdo to opravdu potřebuje.

Nedávno mě při jedné z návštěv oslovila vrchní sestra a sdělila mi, že za dobu, po kterou svou klientku navštěvuji, se její zdravotní stav o hodně zlepšil. Přála bych každému ten pocit radosti, který jsem prožívala. Nyní navštěvuji ještě i další paní, která je na invalidním vozíku a s ní si také velmi dobře rozumíme.“

Tolik z příspěvku naší dobrovolnice.

Takové zpracování příběhů patří také určitě k motivačním nástrojům. Stejně tak jako připravenost vyslechnout problémy dobrovolných pracovníků, pokusit se poradit v rámci supervizi a pravidelných středečních setkáních s koordinátory a psychologem.

Další aktivity občanského sdružení Senior servis

Osvětové přednášky v Domovech důchodců

Jedenkrát měsíčně pořádáme ve dvou až třech domovech důchodců cestopisné či zdravotnické přednášky. Cestopisné přednášky s diapoziativy jsou aktivitou našich dvou důchodců.

Internetový klub důchodců

Cílem projektu je podchytit a rozvinout aktivitu seniorů v oblasti informačních technologií, poučit je o možnostech využívání počítače a umožnit jim přístup k Internetu – m.j. k vyhledávání pro ně zajímavých informací (*např. z oblasti místní a státní správy, gerontologie, zdravotnictví, sociální legislativy, ale také z oblasti kultury, cestování a jejich osobních zálib a hobby*).

Na počátku proběhne bezplatná dvouhodinová instruktáž. Tuto instruktáž provádějí 3 naše dobrovolnice – seniorky. Další návštěvy u těchto proškolených návštěvníků jsou mírně zpoplatněny a probíhají za přítomnosti instruktora. Pokud je zájemce schopen zcela samostatně práce, obdrží legitimaci, která slouží jako propustka do Internetového klubu kdykoliv ve všední den.

Záměrně nejde o charakter školení, ale spíše o individuální instruktáž maximálně tří účastníků současně s přihlednutím k jejich současným dovednostem. Tento způsob výuky je dle dosavadních zkušeností dobře akceptován. Prvořadým účelem je zbavit účastníky Internetového klubu ostychu z práce na počítači, aby pak mohli doma nebo i v jiných, jim bližších zařízeních, bez zábran Internet využívat. Tuto zaškolovací službu nyní rozšiřujeme i do domovů důchodců.

Internetový klub důchodců je také „zásobárnou“ dobrovolníků jako společníků osamělých seniorů.

Jóga pro seniory

Druhým rokem probíhají dvě cvičení týdně.

Trénink paměti pro seniory

Zahájeno v tomto roce dvěma cykly o šesti lekcích.

Závěr

Na závěr ještě věta z příběhu naší dobrovolnice: „V Kodexu dobrovolníka občanského sdružení Senior servis je věta „Dobrovolník poskytuje službu potřebným a tato služba jej těší a obohacuje“. S touto větou plně souhlasím.

Dobrovolnictví – prostředek k sociální integraci

Michaela Svobodová, DiS., koordinátorka dobrovolnického centra v Třebíči

---

Ráda bych Vám v krátkém příspěvku představila **projekt občanského sdružení STŘED**, který je realizován od února letošního roku pod názvem „**Dobrovolnictví prostředek k sociální integraci**“. Projekt je financován z fondů Evropské unie, ze státního rozpočtu a z rozpočtu kraje Vysočina, je zaměřen na dobrovolnictví nezaměstnaných. (*Konkrétně se jedná o částku 1,4 milionu korun, schválenou Zastupitelstvem kraje Vysočina v prosinci roku 2005 v rámci výzvy č. V/SROP/3.2/2/2005 grantového schématu Podpora sociální integrace v kraji Vysočina 2004 – 2006*).

Smyslem projektu je snižování nezaměstnanosti a zmírňování sociálních rozdílů u vybrané cílové skupiny. Cílovou skupinu tvoří dlouhodobě nezaměstnaní, absolventi škol a mladiství bez praxe, kteří jsou v evidenci Úřadu práce v Třebíči nebo na jeho dislokovaném pracovišti v Moravských Budějovicích. Jak vyplývá z vymezené cílové skupiny, naším důležitým a nezbytným partnerem pro samotnou realizaci projektu je Úřad práce v Třebíči. S touto institucí spolupracujeme na základě uzavřené dohody o partnerství a vzájemné spolupráci. Úkolem pověřeného zaměstnance Úřadu práce je naplánovat společně s koordinátorem dobrovolnického centra informační schůzky a pozvat na ně zájemce o tento projekt z výše zmíněné cílové skupiny.

Předpokládáme, že prostředkem k získání zaměstnání cílové skupiny, či ke zvýšení předpokladů k jeho získání, je vykonávání dobrovolnické činnosti, kde nezaměstnaný pomocí speciálního výcviku, proškolení, účasti na supervizních setkáních a v neposlední řadě samotným působením v různých organizacích, získá kromě praxe i sociální, profesní a společenské dovednosti.

Dobrovolná činnost zájemců z cílové skupiny zabírá jen několik hodin týdně. Dobrovolník zůstává nadále v evidenci úřadu práce a pobírá dávky vyplývající z tohoto stavu. Každý dobrovolník si může zvolit organizaci, ve které by chtěl pomáhat. Naše nabídka potřebných organizací je pestrá. Dobrovolníci mohou pomáhat dětem, zdravotně a sociálně handicapovaným lidem i seniorům. Dobrovolníky vysíláme například do zařízení sociálně-právní ochrany dětí, do stacionáře pro mentálně postižené, do domovů důchodců, nízkoprahového klubu či azylového domu, dětských center apod.

Poté, co se dobrovolník rozhodne pro určitou organizaci, ve které chce pomáhat, je zařazen do výcviku psychosociálních dovedností. Modely výcvikových bloků jsou lektoři sestaveny podle klientely spolupracujících organizací. Důležitou součástí výcviku je i individuální pohovor dobrovolníka s psychologkou, jehož výsledkem je posouzení způsobilosti dobrovolníka k výkonu dobrovolnické práce. Po úspěšném absolvování získává dobrovolník osvědčení o absolvování výcviku. S proškoleným dobrovolníkem je sepsána

dohoda a je tedy připraven nastoupit do zvolené organizace. Po odpracování minimálně 40 hodin má dobrovolník nárok na osvědčení o výkonu dobrovolnické práce. Tato osvědčení mohou následně sloužit k prokazování kvalifikace při hledání zaměstnání.

Projekt tedy nabízí dlouhodobě nezaměstnaným lidem, absolventům a mladistvým bez praxe možnost zvýšit si kvalifikaci, získat sociální dovednosti, navázat kontakty s novými lidmi, potenciálními zaměstnavateli, a ještě možnost pomoci druhým lidem prostřednictvím dobrovolnické činnosti.

Dobrovolnická centra provozuje naše sdružení dvě – v sídle sdružení v Třebíči a nově také na pobočce v Moravských Budějovicích. V každém centru působí jeden koordinátor dobrovolníků, který pracuje na poloviční úvazek. Přesto, že projekt je realizován poměrně krátkou dobu, ráda bych Vás seznámila s dílčími postřehy při jeho realizaci.

Dosavadní průběh realizace projektu v Třebíči:

Na začátku února 2006 se podařilo navázat spolupráci s devíti organizacemi, které projevily zájem o dobrovolníky. Byli jsme příjemně překvapeni, že se zástupci většiny organizací jednání probíhala velice pozitivně, se zájmem o informace o smyslu a obsahu projektu, i zájmu o dobrovolníky samotné. Poté proběhly na Úřadu práce v Třebíči informační schůzky, kterých se zúčastnilo celkem 18 uchazečů o zaměstnání a 14 z nich projevilo zájem o účast v projektu.

Těchto 14 lidí společně s koordinátorkou dobrovolnického centra navštívilo organizace, ve kterých by chtěli pomáhat, prošli individuálními pohovory, dvoudenním výcvikem. Konečný počet dobrovolníků, kteří nastoupili do jednotlivých organizací, je 10. Dva zájemci od projektu odstoupili, dva nebyli doporučeni psychologkou a museli být tedy odmítnuti. Zde jsme se přesvědčili, že pohovor s psychologem je opravdu důležitou součástí celé přípravy dobrovolníků, zvláště v tak různorodé skupině, jakou tvoří právě nezaměstnaní. Bez diagnostiky psychologa bychom neodhalili některé vážné důvody, proč nemůže daný člověk jako dobrovolník fungovat.

V současné době dochází dobrovolníci do organizací a výkon své práce hodnotí s psychologkou na pravidelných supervizích. Zde sdělují své dojmy, pocity, zkušenosti z kontaktu s lidmi. Zatím jsou z jejich úst slyšet pouze kladné odezvy, dobrovolníky činnost baví a do organizací se těší.

Dosavadní průběh realizace projektu v Moravských Budějovicích:

Jak už jsem se zmínila v úvodu mého příspěvku, sdružení STŘED díky projektu otevřelo nové pracoviště dobrovolnického centra ve městě Moravské Budějovice, které je vzdáleno od Třebíče cca 20 km. Projekt zde byl sice spuštěn později, ale do fáze druhého náboru dobrovolníků už bude nastupovat ve stejném období jako trebičský.

Nastartování projektu bylo naplánováno na 27. března 2006, kdy na Městském Úřadě v Moravských Budějovicích proběhla prezentace projektu a nábor dobrovolníků. Z lidí při-

hlášených na úřadu práce přišli z původních 7 zájemců pouze 3, avšak doplnili je další 4 zájemci, kteří se o akci dozvěděli samostatně, ať už z regionálního tisku, televize, internetu či propagačních letáků a brožur. Zájem projevili všichni účastníci náboru, resp. všechny zúčastněné, protože zájemci byli jen z řad žen. Na konci měsíce dubna účastníci absolvovali výcvik psychosociálních dovedností. I v této skupině psychologka nedoporučila 2 účastníky, a tak osvědčení o absolvování obdrželo celkem 5 dobrovolníků. V současné době jsou dobrovolnice zařazovány do Domu sv. Antonína (*domova důchodců v Moravských Budějovicích*), do Dětského domova v Jemnici, Budkově, do Domu dětí v Moravských Budějovicích a v Jemnici.

Další náборы dobrovolníků plánujeme ve spolupráci s Úřadem práce v Třebíči na začátek června. Těžko odhadnout, kolik nezaměstnaných projeví o dobrovolnickou práci zájem v této fázi projektu. Z osobního kontaktu s některými úspěšnými realizátory podobných projektů z Vašich řad vím, že lidí s potřebou „pomáhat“ je hodně. Možná, že jen těžko hledají cestu k potřebným lidem. Abychom načerpali zkušenosti z ostatních měst, dovolila jsem si oslovit Vás, účastníky konference, tímto skromným příspěvkem s očekáváním nových informací, námětů a doporučení pro úspěšnou a pro mě uspokojivou práci s dobrovolníky.

Dobrovolnictví jako forma práce v oblasti politiky zaměstnanosti

**Stanislava Rotterová, vedoucí
Informačního centra pro mládež při
Cyrilometodějském gymnáziu v Prostějově**

Chtěla bych Vám představit dobrovolnictví jako jednu z forem práce v oblasti politiky zaměstnanosti. V evropském měřítku se jedná o poměrně rozšířenou a využívanou aktivitu (*akční program Evropského společenství Mládež*), která v naší zemi teprve získává na oblibě. Svou roli hraje i nedostatečná informovanost. EVS se mohou účastnit mladí lidé ve věku 18 až 25 let. Tato aktivita je zahrnutá v akčním programu Evropského společenství MLÁDEŽ z 13. dubna 2000 a navazuje na již dříve existující programy Evropské Unie.

Koordinaci programu MLÁDEŽ v České republice má ve své kompetenci Česká národní agentura. Ta pověřila naši organizaci poskytováním informací a konzultací v rámci Olomouckého kraje.

Jsmo jednou z akreditovaných hostitelských organizací. Náš projekt umožňuje čerstvým absolventům středních, vyšších odborných, ale i vysokých škol zapojit se do aktivit naší organizace na dobu až jednoho roku. V zahraničí, kde programy tohoto typu mají dlouhodobější tradici, již není výjimkou, že v přijímacím řízení upřednostňují zaměstnavatelé držitele certifikátu o absolvování **Evropské dobrovolné služby**.

Jistě si kladete otázku, co ICM vedlo k účasti na tomto programu. Odpověď je jednoduchá: služeb Informačního centra pro mládež využívají studenti CMG, v jehož budově ICM sídlí, ale i ostatní středoškoláci nejen prostějovských škol. ICM úzce spolupracuje s Cyrilometodějským gymnáziem v Prostějově, které stejně jako ostatní školy v ČR v současné době tvoří vlastní „*Školní vzdělávací program*“, jehož konkrétní podoba naznačí veřejnosti, jakým směrem chce škola vést své žáky, jaké budou cíle vzdělávání a jakými metodami se jich v průběhu školní docházky dosáhne. V případě CMG se všemi předměty táhne jako červená nit snaha učitelů zakomponovat do svých předmětů témata osobnostního růstu studenta a jeho sociální výchovu. Zaměření gymnázia na osobnostní a sociální výchovu se profiluje již od roku 1997 a vyústilo od letošního roku do realizace projektu „*Doopravdy*“, který je financovaný z Evropského sociálního fondu. V rámci tohoto projektu probíhají i tzv. kurzy sociálních kompetencí. To mimo jiné znamená, že studenti septimy poznávají v praxi svět handicapovaných lidí a seniorů. **Skupinky studentů pracují ve vytipovaných ústavech nebo přímo s jednotlivci. Tímto způsobem se naučí jednat s lidmi se zdravotním postižením nebo jiným handicapem a mají tak možnost vyzkoušet si dobrovolnickou práci.** Všem mladým lidem bychom chtěli zprostředkovat myšlenkudobrovolnictví, a to jak jinak než osobním kontaktem s aktivními účastníky **Evropské dobro-**

volné služby a podnitit je tak k osobnímu zapojení do tohoto programu. Mohou tak docílit zvýšení svých šancí na trhu práce. V současné době u nás působí EVS Marina z Bulharska a Teresa Damm ze Spolkové republiky Německo. Obě dívky se podílí na zajišťování aktivit Informačního centra pro mládež při Cyrilometodějském gymnáziu. Například pomáhají našim návštěvníkům s vyhledáváním informací o studijních i pracovních příležitostech v zahraničí, pomáhají s přípravou a realizací projektů podávaných přímo mladými lidmi. Zároveň aktivně vytváří svoji vlastní činnost v rámci studentského klubu OÁZA. Teresa vede Divadélko v německém jazyce a Marina organizuje zajímavé besedy s různorodou tematikou.

Úspěch měla např. beseda o „*Vánočních zvycích v Bulharsku*“; „*Bulharsko v zeměpisných údajích*“; „*Neváhej a jed*“ (myšleno na **Evropskou dobrovolnou službu**).

Ve spolupráci s Cyrilometodějským gymnáziem v Prostějově se zapojily do projektu se zaměřením na osobní růst studentů a k tomuto cíli vedou i víkendové aktivity.

V brzké době připravujeme spuštění on-line chatu s dobrovolníkem na našich webových stránkách. Doufám, že jej navštívíte.

Informační centrum pro mládež při Klubu studentů, rodičů a přátel Cyrilometodějského gymnázia v Prostějově

Marina Georgieva

Jmenuji se Marina Georgieva. Jsem z Bulharska. Moje čeština není nejlepší, ale doufám, že mi budete rozumět.

Od listopadu 2005 působím v Informačním centru pro mládež při Klubu studentů, rodičů a přátel Cyrilometodějského gymnázia v Prostějově. Mým úkolem je pomáhat orientovat se v informacích na Evropském portálu, které jsou určeny pro děti a mládež. Zadávám požadavky do systému Eurodesk. Pomáhám s přípravou a realizací projektů pro mladé lidi, víkendové akce, prezentace o Evropské dobrovolné službě v Bulharsku atd. Veřím, že všechny tyto zkušenosti, které získám během EVS, mě obohatí a pomohou mi k mé seberealizaci. Doufám, že tato zkušenost mi bude též přičtena při hledání zaměstnání. Všichni účastníci EVS mají možnost podat si navazující projekt „*Future Capital*“. To je také dobrá pomoc na odstartování profesní kariéry.

Dobrovoľníctvo ako významný prvok v pomoci deťom so sy CAN a obetiam domáceho násillia

Mgr. Mariana Kováčová, Centrum Slniečko, n.o. Nitra

Centrum Slniečko, n.o. je nezisková organizácia na pomoc týraným, zneužívaným deťom a obetiam domáceho násillia.

Programy :

1. Krízové stredisko pre deti a matky s deťmi
2. Centrum poradenstva prevencie a advokácie pre obeť domáceho násillia
3. Detská linka záchraný
4. Multimediálne a informačné kampane, semináre
5. Dobrovoľnícky program

Dobrovoľnícky program 2005

- Detská linka záchraný
- Daruj svoj čas na pomoc týraným deťom a obetiam domáceho násillia
- Multimediálne a informačné kampane
- Prijemné prostredie (*úprava záhrady, drobné opravy, maľby, ...*)
- Voľnočasové a vzdelávacie aktivity s deťmi

Výsledky v oblasti dobrovoľníctva za rok 2005 v číslach

- 10 396 hodín dobrovoľníckej práce
- 519 800.- Sk za odpracované hodiny dobrovoľníkov ... 50.- Sk za hodinu
- 1 250 dobrovoľníkov (*jednorázové aktivity*)
- 25 dobrovoľníkov s dlhotrvajúcou pravidelnou spoluprácou (*najmenej 1 rok*)
- 15 dobrovoľníkov s pravidelnou spoluprácou na základe firemnej filantropie – T-com
- 7 dobrovoľníkov z radov nezamestnaných a dlhodobo nezamestnaných. Z toho 4 boli prijatí do pracovného pomeru – Centrum Slniečko n.o., 2 sa zamestnali v iných organizáciách a 1 si otvoril živnosť v oblasti poradenstva

Základné atribúty dobrovoľníctva v programe pomoci obetiam domáceho násillia

Naplánovanie efektívneho dobrovoľníckeho programu

1. Definovanie konkrétneho programu na základe potrieb organizácie ... spoločenská objednávka (*Detská linka záchraný*)

2. Vytvorenie stratégie na dosiahnutie cieľov
3. Definovanie prekážok a vypracovanie stratégií na prekonávanie prekážok

Koordinácia a menežment dobrovoľníckeho programu

1. Manažer dobrovoľníkov
2. Nábor, výber dobrovoľníkov , príprava dobrovoľníkov na prácu, náplň práce dobrovoľníka, vzdelávanie
3. Motivačné programy pre dobrovoľníkov
4. Hodnotenie a ocenenie dobrovoľníckej práce – spätná väzba
5. Prepúšťanie dobrovoľníkov z programu

„Neorganizovaný dobrovoľník a dobrovoľnícky program je ako živelná pohroma ...“

Znevýhodnené skupiny na trhu práce v dobrovoľníckom programe

- Absolventi vysokých škôl
- Dlhodobo nezamestnaní
- Študenti vysokých škôl
- Ženy na materskej dovolenke

Prínosy podpory dobrovoľníctva pre znevýhodnené skupiny

Sociálna integrácia – *nové sociálne kontakty, predchádzanie sociálnej exklúzii*

Vytváranie, udržiavanie a upevňovanie pracovných návykov a zručností

Získanie praktických zručností pre absolventov a študentov – *vyššia prevdepodobnosť uplatnenia v praxi*

Zvýšenie sebavedomia, pozitívne sebahodnotenie a uspokojenie pocitu potrebnosti

Prínosy dobrovoľníctva pre komunitu – neziskovú organizáciu

- Realizácia programov na podporu cieľových skupín, ktoré by nebolo možné zrealizovať bez pomoci dobrovoľníkov
- Zvýšenie kvality a kvantity programov pre cieľovú skupinu
- Zníženie finančnej náročnosti na realizáciu jednotlivých programov a aktivít
- Zvýšenie verejnej zaangažovanosti, šírenie informácií o problematike, získanie nových aktivistov ...

Aktívne nástroje trhu práce na zapájanie nezamestnaných do dobrovoľníckych programov v SR

Detská linka záchrany

- absolventské praxe
- aktivačné práce + možnosť preplatenia mzdových nákladov koordinátora
- opatrenia (ESF) na zamestnanie znevýhodnených skupín nezamestnaných – absolventov, dlhodobo nezamestnaných - zväčšenie - obce, neziskové organizácie
- firemná filantropia (*v kontexte straty zamestnania*)

centrumslniecko@stonline.sk

Účastníci konferencie

V rámci doprovodného programu proběhla prezentace speciálního lůžka, které vyrábí společnost SEZAME CZ s.r. o. Více informací naleznete na internetových stránkách www.sezame.cz.

Program konference

Pondělí 15. května 2006

(Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových)

Zahájení konference

Uvítání: zástupce Klubu UNESCO a Národního dobrovolnického centra Hestia, města Kroměříže, Zlínského kraje

Konferenci moderuje: Ivan Hoffman, redaktor Radiožurnálu

JUDr. Petr Pithart, místopředseda Senátu Parlamentu ČR
Dobrovolnictví a dárcovství jako projev občanské zralosti

Ing. Michaela Šojdrová, poslankyně Parlamentu ČR
Dobrovolnictví – změny v legislativě

Mgr. Zuzana Zajarošová, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Politika sociálního začleňování v EU a její dopad na ČR

Doc. PhDr. Božena Šmajsová Buchtová, CSc., Masarykova univerzita Brno
K psychologické dimenzi sociálního vyloučení

PhDr. Jiří Tošner, HESTIA Praha
Dobrovolnictví jako nástroj pomoci i ochrana proti sociálnímu vyloučení pomáhajícího

Diskuse

Polední přestávka

Mgr. Marie Vašková, Úřad práce Kroměříž
Šest let účasti Úřadu práce v Kroměříži v dobrovolnickém programu pro nezaměstnané

Ing. Jitka Krabicová, CpKP střední Morava Přerov
Pomoc druhému nebo pomoc sobě – dobrovolnický program pro nezaměstnané

Mgr. Jaroslava Kněnická, VŠ veřejné správy a mezinárodních vztahů Praha
Dobrovolně v Denním centru pro handicapované

ThDr. Václav Pavlosek, Úřad práce Žďár nad Sázavou
Psychologické aspekty nezaměstnaných ve vztahu k činnosti dobrovolníků

Růt Kolínská, zakladatelka mateřských center
Ne/dobrovolnická práce v mateřských centrech

Úterý 16. května 2006

PhDr. Karel Schwarz, Asociace NNO v ČR Praha
Může při zmírňování sociálního vyloučení pomáhat vytváření sítí NNO?

Mgr. Jiří Zeman, Občanské poradenské střediska, o. p. s. Hradec Králové
Dobrovolnictví nezaměstnaných absolventů

Ing. Miroslav Michálek, Okamžik Praha
Dobrovolná osobní asistence pro nevidomé

Ing. Jiří Krupička, Senior klub Ostrava
Dobrovolná osobní asistence pro seniory

Michaela Svobodová, DiS., Dobrovolnické centrum Střed Třebíč
Dobrovolnictví – prostředek k sociální integraci

Doprovodný program

Neformální setkání účastníků koference.

Doprovodný program konference

Neformální setkání účastníků koference ve společenských místnostech a na nádvoří Arcibiskupského zámku.

Návštěva Dobrovolnického centra Spektrum s besedou o programech centra.

Návštěva Úřadu práce v Kroměříži s besedou.

Návštěva mateřského centra Klubíčko v Kroměříži

Beseda o programu Osobní asistence na základní škole

V průběhu celé konference

Výstava fotografií studentů SUPŠ Uherské Hradiště „*Umění pomáhá*“

Představení speciálního lůžka pro domácí ošetrovatelskou péči, firma SEZAME CZ s. r. o. (www.sezame.cz), v předsálí jednacího sálu

**Konference se konala za podpory
Zlínského kraje , města Kroměříže a Kmotr a. s.**

Vyhodnocení ankety účastníků

Konference

Dobrovolnictví – ochrana před sociálním vyloučením
Kroměříž 15.-16. května 2006

Celkový počet respondentů 85.

1. Splnila konference Vaše očekávání?

a) ano	63
b) ne	2
c) částečně	20

2. Myslíte si, že by měla konference být pořádána i v příštím roce?

a) ano	85
b) ne	0

3. Máte zájem o účast na konferenci v příštím roce?

a) ano	80
b) ne	5

4. Které referáty Vás zaujaly nejvíc?

Ing. Michálek
PhDr. Šiklová
PhDr. Tošner
PhDr. Buchtová-Šmajsová
...

**Sborník konference Dobrovolnictví - ochrana před sociálním vyloučením
Kroměříž, 15. a 16. května 2006**

Vydává Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA - Národní dobrovolnické centrum Praha
Fotografie M. Pilát **Sazba** Radovan Kojecký

Tisk

TYPOservis Holešov
Náklad 600 výtisků

Neprošlo jazykovou úpravou

Kroměříž 2006

Klub UNESCO Kroměříž
a
HESTIA - Národní dobrovolnické centrum Praha